

Ludo Krivý

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
17/2020
25. apríl 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PRVÁ NÁRODNÁ ORGANIZÁCIA
BOLA ŠTÚROVA SPOLOČNOSŤ
Strana 4.

NA HORŠIE ČASY
SA OPLATÍ MYSLEŤ
Strana 5.

O SÚČASNEJ SITUÁCII
S PETROM PELLEGRINIM
Strana 6.

SMRTIACA PÚT
CHOLERY SVETOM
Strana 8.

RAZANTNÝ A OSTRÝ
KRITIK Z VLKANOVEJ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V súčasnej situácii, v ktorej sme sa zrazu celkom nepripravení ocitli, mali by sme si začať uvedomovať aj mnohé skryté súvislosti, ktoré už vlastne vôbec nie sú skryté. Každodenný život nám práve teraz jasne dokazuje, že aj Slovensko podobne ako väčšina štátov sveta sa v ostatných desaťročiach dostalo do područia systému, ktorý akoby už vôbec neuznával iné hodnoty než upevňovanie konzumného spôsobu života. S tým bolo vždy spojené aj drastické ochudobňovanie slabších vrstiev spoločnosti a doslova zotročovanie strednej vrstvy, na ktorej by mala stáť zdravá ekonomika štátu a stabilita spoločnosti.

Tento štát je naša vlasť a vlasť to sme my – občania. Slovensko je nielen územie, na ktorom leží Slovenská republika, je to aj živý symbol našej histórie, tradícií a kultúry. Je to prameň nekonečných nádejí, ale aj studňa mnohých sklamaní. Je to naša minulosť, prítomnosť aj budúcnosť. Vo vlastnom štáte nám niektoré kruhy chcú obmedzovať slobodu prejavu, vlastenectvo už dávno označujú priam za extrémizmus a čokoľvek, čo sa nehodí, vydávajú za protispoločenskú činnosť. Lenže ako nás učí história, každá moc rada zabúda, že je bezmocná, keď ju občania začnú považovať za chorú. To sa potvrdilo aj u nás vždy pri zmenách politických režimov, ale aj pri výmenách vládnych skupín a skupiniek. Žiadny štát nemá byť voči vlastným občanom neprijateľný, ba až zlovoľný, lebo to je nepripustné! Občania by to jeho predstaviteľom vždy mohli zrátať – stávalo sa to najmä v kritických situáciách, ktoré sa v dejinách periodicky vracajú. No pokiaľ štát nejde proti svojim občanom, tí sa nemajú prečo búriť.

Vírus poznačil každú sféru života. Kedy a ako sa to skončí, nikto ani len netuší. Vláda hľadá riešenia, ktoré by aspoň čiastočne zabránili najväčším možným škodám. Je však jasné, že každý z nás bude musieť hľadať svoje vlastné osobné riešenia, pri ktorých mu štát bude môcť pomáhať iba čiastočne. Veľký reštart môže byť šancou na empatické zblíženie štátu a jeho občanov. K tomu však bude treba zodpovednosť a vôľu oboch strán.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

R - 202018

Programové vyhlásenie vlády Igora Matoviča sa dotklo hraničných ústavných termínov

Mocenské tance odsúvali vládnu dohodu

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Na tejto titulnej strane ste si dnes, vážení čitatelia, mali prečítať hlavné myšlienky z programového vyhlásenia vlády, ktorá vzišla z posledných parlamentných volieb na Slovensku. Vzhľadom na redakčnú uzávierku ich však v tomto vydaní publikovať ešte nemôžeme. Vládny program vznikol popri úlohách vlády v boji proti pandémie Covid-19. Konečné znenie textu pripravili ministri tesne pred ústavným termínom jeho predloženia poslancom v NR SR.

Podľa Ústavy Slovenskej republiky jej druhého oddielu a článku 113 „vláda je povinná do 30 dní po svojom vymenovaní predstúpiť pred Národnú radu Slovenskej republiky, predložiť jej svoj program a požiadať ju o vyslovenie dôvery“. Prezidentka Zuzana Čaputová vymenovala vládu na čele s premiérom Igorom Matovičom v sobotu 21. marca 2020. Pondelok 20. apríla bol teda posledný ústavný termín, keď mala vláda svoj program predložiť plénu Národnej rady Slovenskej republiky. Tým sa síce zákon naplnia, neznamená to však, že v ten istý deň by musel byť program parlamentom schválený a následne vyslovená dôvera vláde. Tam zas platia iné legislatívne lehoty.

■ SITUÁCIA NIE JE NORMÁLNA

Za bežných okolností by sa zrejme všetko udialo inak a inokedy. Okolnosti takto na poslednú chvíľu predloženého programu možno rozdeliť medzi zjavné a medzi nám známe menej. Do prvej skupiny patrí boj s nákazou, operatívne hasenie jej ohnísk a snaha o spomalenie jej šírenia. V tejto súvislosti sa žiada bez debaty od všetkých rozum a zodpovednosť. Štát funguje v okolnostiach mimoriadnej situácie. V druhej skupine je navonok iba veľmi zle skrývaná situácia vo vzájomných vzťahoch jednotlivých ko-

ličných partnerov. To je však rovnako zlé ako príčiny z prvej skupiny. Funkčnosť štátu sa totiž zadrháva na ambíciách a egách jednotlivých politických osobností, ktorých postoje – aspoň tie mediálne známe – majú s racionalitou pramálo spoločného.

■ VLÁDNE NEJEDNOTA

Programové vyhlásenie vlády má podľa predsedu vlády Igora Matoviča „kopírovať koalíčnú dohodu“. Tá však príliš veľa konkrétnych programových zámerov neposkytuje, zakotvuje skôr mechanizmus prijímania rozhodnutí na úrovni

vládnej štvorkoaličnej moci, prax v parlamente pri predkladaní poslancových návrhov, spôsoby hlasovania poslancov koalície a naznačuje, ako sa bude zaobchádzať s takzvanými „etikými“ otázkami. Nejednota je asi najslabší výraz pre názorové nezhody vo vnútri koalície na tému ekonomika. Podpredseda vlády Sulík sa na sociálnych sieťach doslova prestreluje s premiérom Matovičom o tom čo, ako a kedy. Na prekvapenie, do sporu začal zasahovať aj reprezentant strany nefungujúceho exprezidenta Kisku Juraj Seliga, ktorý už

tiež vysiela cez sociálne siete veľavravné odkazy.

Nateraz nie je známe, čo má u predstaviteľov vládnej koalície prioritu – samotné vnútrokoaličné rokovania a dohody a z nich vyplývajúce „spoločné“ rozhodnutia alebo ad hoc riešenia na zvládanie vývoja epidémie. Aj v tejto nevyjasnenosti politických a urgentných spoločenských priorit a hľadani aspoň akej-takej zhody medzi nimi sa programové vyhlásenie vlády odsúvalo nie do termínu o päť minút dvanásť, ale priamo na dvanásťku.

■ ROZHODNÚ POČTY

Vyslovenie dôvery vláde sa dá vzhľadom na počet hlasov, ktoré má koalícia v parlamente, očakávať v podstate bez problémov. Na tento akt stačí nadpolovičná väčšina poslancov, koalícia disponuje pohodlnou ústavou väčšinou. Programové vyhlásenie je základom činnosti vlády na celé funkčné obdobie. Ak parlament s ním súhlasí a vysloví vláde dôveru, môže sa vláda ujať výkonu svojich právomocí. Tento súhlas je podmienkou ujatia sa ústavných oprávnení. Ak NR SR programové vyhlásenie zamietne, a teda nevysloví vláde dôveru, prezident vládu odvolá. To však v súčasnosti – aspoň podľa vyjadrení jednotlivých predstaviteľov koalíčných strán – nehrozí.

3 OTÁZKY PRE:

národného umelca Ukrajiny Borisa Ivanoviča KUZMU, predsedu ZZVU

Kultúra je náš najlepší ambasádor

• Počas februára a marca sme mohli viacerých „Zakarpacov“ obdivovať na výstave Slovenskí maliari Ukrajiny v galérii Slovenského rozhlasu v Bratislave... Prečo takýto názov?

Museli by sme zísť hlboko do našej minulosti a existencie v spoločnom štáte, k zakladateľom Zakarpatskej školy, ktorí získavali umelecké ostrohy v pražskom i slovenskom prostredí, a spomenúť aj fakt, že viacerí členovia Zakarpatskej organizácie výtvarných umelcov Ukrajiny sa hrdo hlásia k českým a slovenským predkom – ako nedávno zosnulý národný umec Zoltán Mička alebo aj Michael Pejter, ktorý ako predstaviteľ Spolku slovenských umelcov Zakarpatska bol jedným z iniciátorov tejto výstavy. Pravdaže, v našom pro-

stredí a spolkových štruktúrach pôsobia aj Slováci, tak ako v Umeleckej besede slovenskej sú aj Rusíni či Ukrajinci...

• Na príprave výstavy sa popri diplomatických misiách oboch krajín podieľali aj krajské združenia – Spoločnosť Slovákov Ludovíta Štúra v Zakarpatsku, a na vernisáži sme videli aj srbských krajských činovníkov.

Potešila ma účasť nášho kultúrneho ataše Dmytrija Konyševa, Valerie Balanko zo Srbska, bývalých i súčasných slovenských konzulov v Užhorode a tiež predsedu ÚŠZZ Dr. Jána Varša, ktorý to s troškou zveličenia vystihol veľmi presne, že by sa počas otvorenia výstavy mohla uskutočniť aj porada

príslušných útvarov ministerstiev diplomacie. K tomu môžem iba pripojiť, že kultúra a umenie sú najlepší ambasádori.

• V pôsobivej expozícii sme mohli spoznať vyše stodesať diel takmer štyridsiatich umelcov...

Kolekciu sme zámerne zostavili tak, aby sa vo vystavených artefaktoch zrkadlili aj naše umelecké tradície i súčasné smerovanie a vzájomné kontakty, veď mnohí vaši i naši výtvarníci, či už individuálne, alebo na tvorivých pobytoch, využívajú geografickú i bratskú blízkosť našich krajín, vzájomné družobné, priateľské väzby a nezriedka tvoria na Slovensku a inokedy v Ukrajine.

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 18/2020
SI PREČÍTAŤE

- Stanislav HÁBER: Ak máme dostatočne slobodné srdce, môžeme spoznať tajomstvá sveta
- Ako sa evanjelická cirkev vyrovnáva na Slovensku s epidemiou a nekonaním služieb Božích
- Politickú mapu Slovenska dokážu prekresliť iba zjednotené národné a vlastenecké sily

Sociálne opatrenia ministra práce Milana Krajniaka ešte nie sú na konci Účet za pandémiu bude obrovský

Pavol JAVORSKÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Posledné dni slovenská vláda rozhoduje, ako sa ďalej bude uberať slovenská spoločnosť. Buď sa rozhodneme pre „blackout“, ktorý navrhuje predseda vlády Igor Matovič, alebo postupne oživovať ekonomiku a otvárať menšie a stredné prevádzky, čo presadzuje zase minister hospodárstva Richard Sulík.

Kým vyriešenie tohto problému nás čaká už onedlho, dosah, ktorý bude mať celá kríza, je obrovský. Ako štát v tomto kritickom čase pomáha svojim občanom v sociálnej oblasti, je parketa ministra práce Milana Krajniaka, ktorého krátko po nástupe rovno aj opustil exštatný tajomník Jozef Mihál.

■ PENIAZE ĽUĐOM

Opatrenia treba hodnotiť v kontexte situácie. Slovensku reálne hrozí prepád HDP od siedmich do jedenástich percent a strata deväťdesiat tisíc pracovných miest, prípadne až stopäťdesiat tisíc. Podľa ministra financií Eduarda Hegera by sme v prípade neprijatia týchto opatrení prišli o ďalšie desiatky tisíc miest. Štát sa snaží dostať k ľuďom peniaze, aby zabezpečil prirodzené prostredie pre fungujúcu ekonomiku. Pomáha zamestnávateľom, zamestnancom aj živnostníkom (SZČO).

Snaží sa odbremeniť zamestnávateľov od finančnej záťaže súvisiacej s potrebou zamestnancov zostať doma, a to či už v dôsledku vlastnej karantény, alebo v dôsledku starostlivosti o deti.

Nie sú to len najviditeľnejšie opatrenia ako „kurzarbeit“ – príspevky na ochranu pracovných miest či na záchranu podnikov a firiem pred poklesom tržieb. Sociálne opatrenia sú ďalekosiahlejšie. Odklad zaplatenia poisťného na sociálne poistenie za mesiac marec, ak zaznamenali pokles čistého obrátu a pokles príjmu o štyridsať percent a viac. Na žiadosť stačí čestné prehlásenie. Dúfajme, že bude dosť času a dost pracovných síl na ich overenie, aby sa táto dobre myslená pomoc neznehodnotila. Na sociálny systém však vytvorili tlak aj ďalšie opatrenia – enormný nárast vyplácaných péniiek, ktoré navyše po dvadsiatom šiestom marci prepláca štát

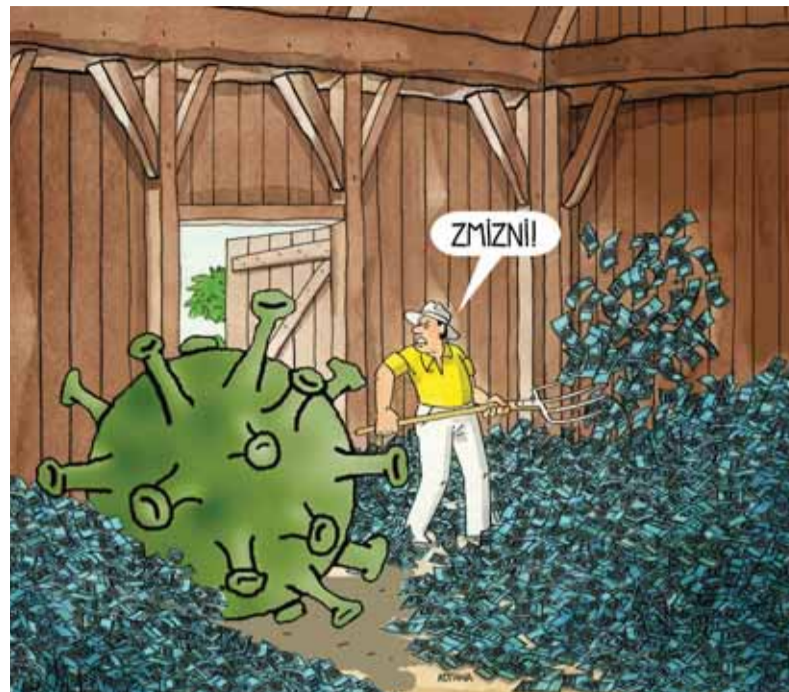
celé, a nie až od jedenásteho dňa ako doteraz.

Ľudia v panike začali využívať ošetrovné, ktoré Sociálna poisťovňa rozšírila aj na skupiny, ktoré nemali doteraz naň nárok, a bezprecedentne ich vystavila bianco s termínom ukončenia neznámym – keď sa končí uzavretie škôl. Ale kedy to bude? Koľko bude následne žiadostí o dávku v nezamestnanosti? Dôležité je, aby vládna pomoc, nech je akokoľvek dobre myslená, neuviazla na problémoch s administráciou, komplikovanou štruktúrovanosťou žiadostí a podobne.

■ MILIARDOVÉ ÚČTY

Tieto peniaze, na ktoré by občania inak nemali nárok, vytvoria veľký tlak na sociálny systém a treba veriť, že štát ho ustojí. Odhady hovoria o nákladoch cez miliardu eur, ale hovorí teraz o konečnom účte za koronu by bolo predčasné.

Nikto nevie, dokedy nás bude trápiť. A aj našu a svetovú eko-

nomiku. Štát však musí svojim obyvateľom pomôcť. Je to jeho povinnosť. Prvá ani druhá pomoc kolabujúcemu pacientovi nestačia. Preto musela prísť tretia pomoc. Ak stratíme dôveru v štát, systém sa skôr či neskôr sám zrúti. Potom tu budeme mať nielen obrovské ekonomické a psychické trápenia, ale aj nesmierne politické a spoločenské problémy. Krajniakove opatrenia,

samozrejme, vyplývajú zo súčinnosti s celou vládou a nie sú jedinými, ktoré štát nasadí. V pláne sú ďalšie, konkrétnejšie, napríklad pomoc cestovným kanceláriám.

Pandémiu a s ňou súvisiace komplikácie zastaví nielen iba rôzne opatrenia, ale aj ľudia svojím prístupom, disciplínou, náladou, ktorú šíria okolo seba. Myslíme už aj na to, čo bude po korone.

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny prijímajú žiadosti o príspevky Štátna pomoc ide na účty podnikateľov

Ivan BROŽÍK

Pomoc je určená zamestnávateľom vrátane živnostníkov (SZČO), ktorí sú zamestnávateľmi a museli svoje prevádzky zatvoriť na základe rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR. Preto im poklesli tržby najmenej o desať percent v marci a dvadsať percent v apríli. Zamestnávateľa a SZČO, ktorí sú zamestnávateľmi, môžu požiadať o príspevok na mzdu zamestnanca vo výške osemdesiatich percent jeho priemerného zárobku, najviac vo výške tisíc eur. Podmienkou je udržanie pracovného miesta aj po skončení krízového obdobia.

Príspevok sa poskytuje na zamestnanca, ktorému zamestnávateľ alebo SZČO nemôže pridelovať prácu z dôvodu prekážky na strane zamestnávateľa. Tak isto môžu živnostníci, ktorí museli svoje prevádzky zatvoriť na základe rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR alebo im

poklesli tržby o najmenej dvadsať percent (desať percent v marci), požiadať o príspevok na náhradu straty príjmu zo samostatnej zárobkovej činnosti.

■ ODVODOVÉ PRÁZDNINY

Týka sa to tých živnostníkov, ktorí boli nemocensky a dôchodkovo poistení

v období do 31. marca 2020 a poistenie im trvá aj po tomto dni alebo čerpajú takzvané odvodové prázdniny. Nárok nemá ten, kto má súbežne uzatvorený pracovný pomer alebo živnosť, ktorý má zrušenú alebo pozastavenú živnosť. Výška príspevku na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti

sa poskytne nadväzne na pokles tržieb. Každý žiadateľ si zvolí jednu z alternatív spôsobu výpočtu poklesu tržieb. Buď porovnáva tržbu za vykazovaný mesiac s tržbou za rovnaký mesiac predchádzajúceho roka, alebo porovnáva mesačný priemer tržby v roku 2019 s tržbou za vykazovaný mesiac – oprávnení sú iba tí, ktorí vykonávali zárobkovú činnosť po celý rok 2019. Tretia možnosť je, že sa porovnáva tržba za február 2020 s tržbou za vykazovaný mesiac – oprávnení sú iba tí, ktorí vykonávali zárobkovú činnosť len časť roka 2019 a opäť začali vykonávať zárobkovú činnosť najneskôr k 1. 2. 2020. Príspevok sa poskytuje od 13. marca 2020, teda odo dňa rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR o uzatvorení alebo obmedzení prevádzok, do konca kalendárneho mesiaca,

v ktorom bude rozhodnutie Úradu verejného zdravotníctva SR zrušené. Stačí navštíviť stránku www.pomahameludom.sk a postupovať podľa uvedených inštrukcií.

■ NEMOCENSKÉ DÁVKY

Ďalšou novinkou je zavedenie nároku na nemocenské vyplácané Sociálnou poisťovňou (SP) od prvého dňa takzvaných péniiek vo výške päťdesiatich piatich percent denného vymeriavacieho základu. Sú totiž situácie, keď zamestnanec zo dňa na deň musí odísť do karantény. Doteraz to bolo tak, že prvých desať dní bol týmto zaťažený zamestnávateľ. Toto sa zmenilo a bude to od prvého dňa uhrádzať Sociálna poisťovňa. Nárok na túto dávku má potvrdzovať lekár. Sociálna poisťovňa by mala akceptovať telefonické alebo emailové potvrdenie.

VŠIMLI SME SI

Kdeko si predstavuje, že v Hronseku je len nevšedný drevený artikulárny kostol. Začiatkom júla pred dvanástimi rokmi ho zapísali v kanadskom Quebecu do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Menej sa prezentuje, že sa tak stalo spoločne aj s nemenej architektonicky interesantnou osve stojacou zvonnicou, ktorú dokončili zarovno s kostolom, teda na jeseň v roku 1726 (na obr.)

Dvadsať piata artikula Viedne

Už takmer vôbec sa nespomína, že v tejto úhladnej obci blízko Banskej Bystrice je aj vodný hrad ešte z tureckých čias, ktorý patril Géciovcovi, ale aj iným šľachticom. Dediční páni Géciovcovi mali dcéru Julianu, ktorá sa vydala za kuruckého kapitána Korponaia. Ako špiónku ju popravili vo Viedni a väčšina rozhladených čitateľov ju pozná z Jókaiho románu ako levočskú bielu paniu... Bohatú históriu má aj tamojší barokový kaštieľ, v ktorom počas SNP bolo výcvikové stredisko na doplnenie II. paradantnej brigády.

Ako naznačujú predošlé riadky, história miestnych unikátnych drevených stavieb spadá do obdobia silného katolicizmu – do čias, keď kežmarský gróf Imrich Tököli za širokej podpory ľudu, Turkov a francúzskeho dvora vystúpil proti rakúskemu cisárovi Leopoldovi I. a donútil ho stavovským povstaním zvoliť v roku 1681 Šopronský snem. Ten potvrdil závery Viedenského mieru z roka 1606, týkajúce sa slobody náboženstva, a povolil evanjelikom postaviť v jednej stolici dva kostoly. Tu konkrétne v Hronseku a Ostrej Lúke. Artikula 25 však nariaďovala, že kostol musel byť vybudovaný v priebehu jedného roka, musel byť celý z dreva, postavený bez použitia kovových prvkov, nesmel mať vežu a nemal mať vchod priamo z ulice... Preto sa niektorým kostolom protestantských veriacich hovorí artikulárne. Právdaže, protivenstiev a obmedzení, ktoré bolo treba vtedy pre vieru podstúpiť, bolo v spomínaných habsburských ústupkoch viac. A nielen v Hronseku.

Text a foto: Emil SEMANCO

Svetová ekonomika je v útlme, dopyt po energiách prakticky neexistuje Ropu predávajú aj za zápornú cenu...

Veľké výrobné podniky stoja, celé odvetvia svetovej ekonomiky nefungujú, medzinárodná či vnútroštátna preprava, s výnimkou potravín a zdravotníckeho materiálu, nevozi nič ani vo vzduchu, ani na mori, a už vôbec nie na cestách. Je jar, v Európe sa končí vykurovacia sezóna.

To všetko, a nielen to, má obrovský vplyv na ceny ropy a iných energií na svetových trhoch. Venujeme sa iba ropu. Niektoré druhy ropy sa v extrémnych prípadoch predávajú za zápornú cenu. Naposledy sa to stalo vo Wyomingu v USA, keď majiteľ nízkoqualitnej ropnej zmesi inzeroval, že zaplatí tomu, kto si jeho ropu zo zásobníkov zoberie...

Na druhej strane sveta v Rusku sa črtá tiež obrovský problém. Cena ruskej ropy Urals sa už priblížila k desiatim dolárom za barel (okolo 159 litrov) a k tomu sa ešte aj zvyšuje rozdiel medzi cenou ropy Brent a ruskou zmesou. Samotný Brent, teda kvalitná ropa, sa nachádza na historických cenových minimách. Ak ešte vlni sa za barel tejto ropy dávalo vyše stodvadsať dolárov, dnes je to okolo dvadsať a za dva týždne to môže byť ešte menej. Hlavné dôvody sú prepád spotreby ropy následkom karantény, ktorá bola najskôr v Číne, ale teraz je prakticky v celej Európe a v niektorých oblastiach USA. Ďalej je to rozpadnutie dohody kartelu krajín vyvážajúcich ropu – OPEC-u a Ruska, o ťažobnom limite a cenová vojna medzi producentmi. A to ešte od začiatku apríla OPEC i Rusko výrazne zvyšujú svoju produkciu.

Logicky je preto na svetových trhoch prebytok ropy. Ten predstavuje päť percent globálnej spotreby. Zima bola mierna, podzemné zásobníky

nie je pravdepodobný. Verejná mestská a prímestská doprava jazdí v prázdninovom režime, množstvo vlakov je odrieknutých. Zo stoviek zaoceánskych palácov na mori už len dve lode zúfalo hľadajú možnosť zakotviť, pretože na prístavných mólach pre týchto plávajúcich dovolenkových obrov niet miesta. Súbežne sa výrazne znižuje celosvetová spotreba elektrickej energie a v menšej miere aj plynu.

Koronavírus si iba v Číne vyžiadal zníženie priemyselnej výroby o takmer štrnásť percent. Momentálne v Európe neexistuje jediná väčšia firma či výrobný závod, ktorý by minimálne na mesiac nezastavil produkciu. Pritom treba rátať s prognózami, ktoré varujú, že výrobné odštávky zrejme môžu trvať až do júla. To v lepšom prípade...

Bude zaujímavé sledovať, ako sa v tejto situácii zachovávajú dodávateľia ropných produktov konečným drobnospotrebiteľom – motoristom. Aj keď cena výrobných surovín zjavne klesá o viac ako štyri pätiny, ceny benzínov, najmä u nás, klesajú nadol iba o centy. Teda stotiny svojej vlnajúcej hodnoty.

Ján ČERNÝ
Foto: internet

ČO INÍ NEPÍŠU

v Európe sú všade plné, medzinárodná letecká doprava je zastavená, cestná doprava je obmedzená iba na pohyb nákladných áut s potravinami a so zdravotníckym materiálom, akýkoľvek nábeh letnej motoristickej sezóny

Kolektívny inštinkt sebazáchovy

Marián GEŠPER, predseda MS

Zhodou historických náhod pandémie koronavírusu zachvátila svet na sté výročie španielskej chrípky, ktorá od marca 1918 do marca 1920 zabila niekoľkonásobne viac ľudí než prvá svetová vojna. Odhaduje sa, že kým vo vojnových rokoch 1914 – 1918 zahynulo okolo sedemdesiat miliónov ľudí, pandémie španielskej chrípky zanechala až sto miliónov ľudských obetí, čo bolo asi päť percent svetovej populácie.

V kolektívnej historickej pamäti Slovákov to nebola nová skúsenosť. Okrem španielskej chrípky sme v strednej Európe prežili viacero cholerových epidémií od vrcholného stredoveku až po 19. storočie, ktorým otriasli najmä epidémie v rokoch 1830 – 1831 a 1872 – 1873. Prvá z nich, ktorá si len v Uhorsku vyžiadala milión obetí, vyvolala

množstvo nepokojov vrátane rozsiahleho roľníckeho povstania na východnom Slovensku. Posledná epidémia cholery v roku 1873 vzala Uhorsku okolo dvestotisíc životov. Ešte starší pôvod má takzvaná čierna smrť. Od polovice 14. storočia táto morová epidémia decimovala obyvateľstvo Európy, slovenské územie nevynímajúc. Neraz vyhubila až dve tretiny populácie. V období stavovských protihabsburských povstaní sa k vojnovému utrpeniu v rokoch 1618 – 1711 pridal mor. Najsilnejšia morová epidémia najviac zúrila v habsburskej monarchii v roku 1679, keď zahynula polovica obyvateľov Viedne.

V niečom je však súčasná situácia odlišná. Uvedomili sme si, že ani vyspelé technológie 21. storočia, rozvinutý priemysel, moderné zdravotníctvo, ani infor-

mačno-mediálny vek samy osebe nedokážu ochrániť ľudské životy. Aký zdanlivý a klamlivý bol pocit civilizačného bezpečia... Stačilo pár dní a v Európe, Ázii i Amerike zomreli tisíce ľudí a pulz globálneho priemyslu a obchodu sa radikálne spomalil.

KOMENTÁR

Európske intelektuálne a politické špičky desiatky rokov premrhali obrovské množstvo času a energie spormi o tradičných hodnotách, relativizovaním rodiny, národa i štátu. Niekedy dokonca zašli v úvahách tak ďaleko, či sú vôbec potrebné. Doba tieto ideológie demaskovala akoby mávnutím čarovného prútika. Aj teraz sa znova ukazuje, že rodina býva jedinou istotou a štát je hneď potrebný, ak dôjde na pomyselne

lámanie chleba. Prejavila sa celková nepripravenosť elit, ktoré sa len naoko zdali byť modernými a v konečnom dôsledku nedokázali rozhodne a včas reagovať, keď je v hre taká základná vec ako záchrana života tisícov ich vlastných občanov.

Ziaľ, doba je dnes rovnako nebezpečná a rozporuplná, ako boli tie minulé. Spochybňovanie všetkého nevedie k zlepšeniu civilizácie, ale naopak, fatálne ju oslabuje, zbavuje akcieschopnosti a ponecháva napospas osudu. Jednotlivec nie je osamoteným ostrovom a musí myslieť aj na prospech spoločnosti, ale ani spoločnosť nesmie nikdy zabudnúť na jednotlivca. Globalizácia a kapitalizmus sú objektívne a dlhodobé vývojové procesy, no ich aktuálna nepríčetná a subjektívna forma, akou sa realizujú vo svete, sa na pozadí posledných pandemických udalostí ukázala byť takmer odtrhnutá od reálneho života bežných ľudí. Svedčí o tom nielen pandémie, ale aj bitka o hraničné plote na grécko-tureckých hraniciach, nehasnúce, prepojené lokálne vojny na Blízkom východe a nekončiaci konflikt na Ukrajine či súperenie medzi superveľmocami.

A ako sme sa zachovali my Slováci? Na prevapenie mnohých sme sa dokázali rýchlo prispôbiť novej situácii. Až na výnimky, ktoré budú v spoločnosti vždy, ide o pozoruhodný jav slovenskej mentálnej flexibility. Polícia nemusela rozháňať skupinky ľudí v uliciach pomocou dronov ako v Španielsku, ani predstavitelia štátu nečakali na tisíce nakazených ako v Taliansku, aby zaviedli prísne opatrenia. V slovenskom národe sa opäť prejavil kolektívny inštinkt sebazáchovy, ktorý nás sprevádza ešte s pred čas národnej emancipácie. Bol v nás prítomný už počas tatárskych vpádov či osmanskej okupácie Uhorska, no možno naša genetická pamäť siaha až k dávny vekom franským či ešte k starším avarským inváziám.

Na tejto novej, ale určite nie poslednej (!) dejinnej križovatke slovenský národ ukazuje svojú húževnatosť a presvedčenie, že aj po tomto boji s neviditeľným nepriateľom zostane príkladom odolného národa na mape Európy. A ak niekto hľadá racionálne dôvody, prečo by mal byť hrdým Slovákom a hrdou Slovenkou, toto je určite jeden z nich.

Premiérove rétorické rekordy

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Je pomerne mladý, dynamický, vie sa vyjadrovať. Keď treba, aj emócie pred verejnosťou prejaví. Je to mediálny typ, všetci ho poznajú. Na Veľkú noc zverejnil na sociálnej sieti veršovanou a pocítil nás obmedzením pohybu. Dá sa mu to vyčítať – ale opatrenie zabralo. Ako sám povedal, ide mu predovšetkým o zdravie a dobro národa. Mnohí mu držia palce, iní ho kritizujú. Igorovi Matovičovi nikto nevyčíta nedostatok komunikácie. Skôr naopak.

Napokon aj dokáže o sebe verejne zapochybovať – tak ako 9. apríla: „Asi naozaj nie som vhodný typ na post premiéra. Sedím na vláde, a keď minister vnútra vedľa mňa povie, že sa nám nakazil policajt, ktorý eskortoval príšlecov z Tirolska, z ktorých bolo sedemdesiat pozitívnych ... a teraz máme dvadsaťtri jeho kolegov v karanténe ...

prebehne mi mráz po chrbte, zježia sa mi chlpy na stehnách a akosi sa mi mimovoľne zahmlí optika.“

Na Veľkonočný pondelok bol rozhorčený: „Aký trest je podľa vás spravodlivý pre človeka, ktorý opatruje staručkých ľudí v domove

POZNÁMKA

sociálnych služieb a zatají, že bol napríklad v Taliansku na dovolenke? Na čo by boli dobré všetky tie manévry celého Slovenska a strádanie ľudí, ak takto trestuhodne by sme si dokázali všetko pokaziť a ohroziť život tých najbezbrannejších?“ Po Veľkej noci v utorok ráno riešil záhadu: „Jedna záhada, ktorú potrebujem vyriešiť na rozhybanie mysle na úvod pracovného týždňa ... vraj to robím zle, lebo existuje iks iných lepších

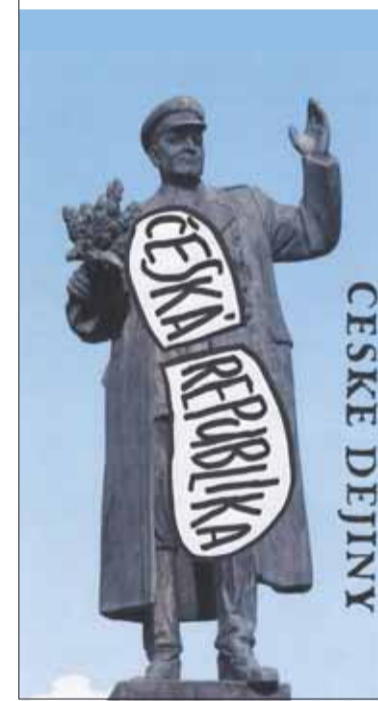
ciest... Ktoré to sú tie lepšie cesty, ak sme zatiaľ najlepší v Európe? Čo je lepšou cestou? Krajiny, kde ľudia nemôžu chodiť ani do práce, lebo môžu ísť len lekárovi a do obchodu? Čo je lepšou cestou? Krajiny, kde firmy sú v úplnom strese a nemôžu v pokoji vyrábať, lebo sú priebežne zatvárané kvôli karanténe? Čo je lepšou cestou? Krajiny, kde zomierajú stovky či tisíce ľudí a každý desiaty z nich je lekár či sestra, ktorí sa o chorých starajú? Ktorákoľvek krajina v Európe by si to s nami teraz rada vymenila, len my sme nespokojní, lebo chceme viac.“

V ten deň oslovil svojich oponentov: „Takzvaní ľudskoprávní aktivisti sa v tieto dni nechávajú počuť, akúže to nehoráznosť sme spáchali tým, že sme päť osád na východe uzavreli do karantény. Vraj je to nehumánne, vraj je to nesprávne, vraj je to ama-

terizmus, vraj je to protirómske opatrenie, vraj v čase uzavretia osád neboli nachystané pojazdné bankomaty, pojazdné predajne potravín, pojazdné predajne drogerií a dreva, pojazdné nemocnice, pojazdné psychologické poradne, pojazdné neviem čo. Tak takto, premilení ‚ľudskoprávní‘ aktivisti, skúsme ísť na to inak, poďte príkladom – šup, zoberte si rúška, rukavice, batôžky a hor sa do karanténovaných osád! Veľmi sa tam teraz vaša nezištná a odvážna pomoc zide. A ak by ste sa napriek vašim odvážnym rečiam báli ísť na miesto činu, skúste nabráť odvalu a ísť aspoň do všetkých doteraz netestovaných osád. Máte ich na výber k dispozícii stovky. Potrebujeme vás v teréne na osvetu, nie v bezpečí na mudrovanie. Ak by sa nakoniec ukázalo, že odvážni ste len za bratislavskou klávesnicou, tak buďte ticho a neznevažujte prácu stoviek odvážnych ľudí (policajtov, vojakov, hygienikov, zamestnancov obecných a mestských úradov, sestričiek, lekárov, dobrovoľníkov a mnohých ďalších).“ A povedal konečne pravdu.

Nuž, pán premiér je mediálne celkom zdatný. Uvidíme, dokedy mu to vydrží...

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA

SPOZA OPONY

Pred troma desaťročiami pozval vtedajší predseda slovenskej vlády Ján Čarnogurský skupinu rakúskych novinárov. Rozlúčková večera bola podľa dlhej vládnej, dobre zažitej tradície v Karpatoch v rázovitej reštaurácii, ktorá si pamätala nejedného významného hosťa. Aj v začiatkoch úplne nových pomerov niektoré veci zostávajú nemenné. Menia sa politici, ale časníci nie. Hovorkyňou Jána Čarnogurského bola Irena Štromfová, známa redaktorka z neformálnych rozhovorov najmä o zdravotníctve v STV. Vždy stála za politikom, v každom zábere kamery na politika bolo vidno jej tvár v pozadí, akoby ho strážila. A ona aj vyberala slovenských partnerov pre Rakúšanov. Atmosféra debát s rakúskymi kolegami bola nefašovaná. Jeden z nich so značným sarkazmom utrúsil, že keď čs. komunisti chceli zostať pri moci, najlepšiemu modelu sa mali priučiť v Rakúsku, kde sa dve strany – čierni ľudovci a červení „socdemáci“ – nepretržite desaťročia delia o moc, striedajú sa

v mocenskom karteli a bez správnej straníckej legitímácie pomaly nemožno byť v Rakúsku ani upratovačkou na ministerstve. Hovorilo sa tiež o tom, ako sa pochtivosť v Rakúsku meria podľa vzdialenosti od Viedne, najvyš-

rakúskej strane majú o tom lepšie predstavy, netápu v tom, ako to urobiť. Prvé sa otvorilo pre našinca viedenské letisko. Otvorili sa turistické, najmä lyžiarske možnosti v centrách so stále väčšími a väčšími atrakciami.

V tomto tirolskom kraji nakrúcal aj Drahoš Machala časť filmu o Hemingwayovi, ten tu trávil lyžovačky, chatár si dodnes uchováva archívne zábery z Machalovho filmu. Ako je to nekonečne ďaleko, zistili pred časom slovenskí novi-

tirolskom Ischgli sa ukázalo, ako je nebezpečné, keď výlučne ekonomické záujmy riadia ľudské správanie, životy, keď hospodárske záujmy nie sú v súlade so spoločnosťou. A pánom je príjem.

Prečo je dobre navrátiť sa k sebe

Dušan D. KERNÝ

šia je v Tirolsku a ešte väčšia vo Voralbergu, spolkových krajinách, kde sa odnepamätí dodržia tradície, spolkové zvyky, náboženstvo a kroje a konzumná neskazenosť. Nie sú tu povolené cudzie obchodné reťazce, všetko musí byť domáce. Hovorilo sa aj o tom, ako a na čo sa rakúsky, viedenský záujem zrejme sústreďuje, napríklad na kúpu bratislavského letiska... Vyzeralo to, ako keby sa chystalo zrastanie toho, čo kedysi patrilo dovedna, pravda, bolo zrejme, že na tej

A s čoraz väčším a väčším počtom pracovných možností pre Slovákov. V úchvatnom horskom prostredí medzi Rakúskom a Švajčiarskom, napríklad v Landecku, pribudli aj nehnuteľnosti patriace zámožným Rusom. Nespomínam si, či to bol miliardár Deripaska, ktorý financoval olympijské hry v Soči, alebo bývalý primátor Moskvy Lužkov, jednoducho si svoje priestrané pohodlie zriadili pod domom, ktorý si kúpili, a tak nenarušili ráz obce.

nári, keď sa sem hnali na unikátne stretnutie slovenského prezidenta Schusterera s ruským Putinom.

Táto oblasť napokon prelomila všetok konzervativizmus, už roky sa na svahoch konali diskotéky za účasti najobľúbenejších spevákov a hercov. Boli to priam orgie veselí. Všetko nielen pre lyžovačku, ale najmä po nej, aprés ski bez zábran. Roky sme obdivovali a sčasti napodobňovali či závideli turistický úspech rakúskych hôr. Až prišiel tento rok. Vo vychytenom

Svetoznámy, vyhľadávaný Ischgl v Tirolsku dnes pripomína príbeh Sodomy a Gomory. Keď vypukli prvé príznaky choroby, miestni to zatajili. Potom zatvorili iba bary, a nie reštaurácie a lanovky. Veselo sa ďalej lyžovalo, aj keď už bolo zrejme, že nákaza sa šíri. Dokonca nielen miestni či tirolské úrady, ale ani vláda rázne nezasiahli. Miestni sa báli o to, koľko stratia počas vychytených veľkonočných lyžovačiek. Prvá správa prišla z Islandu, kde objavili jedného chorého, potom šiestich zo Švédska – všetci sa vrátili s Ischglu, kde sa nakazili. Dnes sa hovorí o tisícoch.

Postup tejto tirolskej dedinky je symbolom, ako nezodpovedne, egoisticky sa správame. Tak ako v tomto stredisku ani nikde inde sa nebude dať navrátiť k „normálu“, veď v Ischgli, a nielen tam, to doteraz nebolo normálne správanie.

SEBAOBRAHA

Slovenská obchodná inšpekcia (SOI) upozorňuje spotrebiteľov na praktiky prevádzkovateľa internetového obchodu www.shopolo.sk. Z doručených spotrebiteľských podaní vyplýva, že po objednaní dezinfekčného prostriedku na ruky bolo spotrebiteľom doručené balenie obsahujúce vodu, prípadne inú tekutinu. Prevádzkovateľom internetového obchodu je spoločnosť *Mi sport, trgovina in storitve d. o. o.* Spodnje Stranje 33, 1242 Stahovica, Slovinsko.

Vystríhajte sa pred e-podvodmi

V prípade, ak sa spotrebiteľ cíti konaním predávajúceho poškodený, môže sa obrátiť na Európske spotrebiteľské centrum v SR, ktoré je spotrebiteľom nápomocné pri presadzovaní ich individuálnych nárokov.

Kedy je e-shop rizikový? Ako to poznáme, na čo si máme dať pozor? Určite by sme nemali podľahnúť nákupu, ak chýbajú informácie o prevádzkovateľovi e-shopu/predávajúcom. Z webovej stránky musí byť zrejme, s kým spotrebiteľ uzatvára kúpnu zmluvu a voči komu si tak môže

uplatňovať svoje spotrebiteľské práva. Odradiť by nás mali tiež chýbajúce obchodné podmienky, nezverejnený reklamačný poriadok vrátane informácií o tom, komu a kam je potrebné zaslať reklamovaný tovar, nespĺnené informácie o povinnosti, najmä vo vzťahu k možnosti odstúpenia od zmluvy do štrnástich dní bez udania dôvodu, ak obchodné podmienky, prípadne reklamačný poriadok sú v rozpore so zákonom, podozrivé je tiež zvýšené množstvo spotrebiteľských podaní, ktoré SOI v súvislosti s e-shopom eviduje, upozornenia na rizikovosť e-shopu dozornými orgánmi iných členských štátov EÚ alebo e-shop vzbudzuje dojem, že ide o slovenského prevádzkovateľa či predávajúceho, je ale prevádzkovaný subjektom z krajiny mimo EÚ.

SOI zároveň apeluje na spotrebiteľov, aby venovali pozornosť tomu, kde nakupujú. Spotrebiteľ by mal prihliadať aj na to, že e-shop poskytuje svoje osobné údaje a údaje o platobnom prostriedku. Preto je namieste, aby si pred každým nákupom zodpovedal veľa otázok. Pred uskutočnením nákupu inšpekcia odporúča overiť si skúsenosti iných spotrebiteľov či už vo forme recenzií, alebo iných nezávislých webových služieb, ktoré umožňujú spotrebiteľom ohodnotiť nákup. Ak žiadne recenzie sú negatívne, treba byť pozorný. Každý e-shop je povinný informovať spotrebiteľa o osobe predávajúceho ešte pred uskutočnením nákupu.

Údaje o predávajúcom si môže spotrebiteľ overiť na stránke Obchodného registra www.orrs.sk, prípadne Živnostenského registra www.zrsr.sk.

Ak sú ceny v danom e-shope podstatne nižšie ako v konkurenčných e-shopoch, spotrebiteľ by mal byť opatrný. V niektorých prípadoch môžu ceny súvisieť s vlastnosťami tovaru (falsifikáty) alebo priamo poukazujú na podvodný e-shop, ktorý ani po prijatí platby tovar neodoslo. Pri nápadne nízkych cenách je vhodné, aby si spotrebiteľ pozrel aj ďalšie údaje, napríklad určite aspoň obchodné a platové podmienky.

Vo väčšine prípadov solídne e-shopy ponúkajú zákazníkom viacero možností platby. Okrem platby vopred umožňujú aj platbu pri doručení tovaru (dobierka).

Spracoval (ib), zdroj: SOI

Štúrova spoločnosť zanechala v našej spoločnosti veľkú stopu Nadšenci sa dodnes hlásia k jej odkazu

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: Štefan KAČENA

Štúrova spoločnosť ako prvá pronárodná slovenská organizácia po novembri 1989 verejne poukazovala na problematické postavenie Slovákov v bývalom Česko-Slovensku. Viac o jej pôsobení prezradil jej tajomník Erich PIŠ.

• **Vo vedení Štúrovej spoločnosti ste pôsobili na pozícii tajomníka. Vráťme sa však na začiatok. Kedy ste sa začali angažovať vo verejnom priestore?**

Už za socializmu som mal veľmi „nezdravé“ pronárodné názory, ktoré akosi nie sú žiaduce ani v súčasnej demokracii. Slovensko vždy bolo pre mňa na prvom mieste. V roku 1989, keď sa už začal aký-taký odmäk, som narázil na ekologicko-historicko-ochranársku iniciatívu pod názvom Bratislava/nahlas. Vzhľadom na postupné uvoľňovanie politicko-spoločenských vzťahov táto iniciatíva odsudzovala aj dovtedajšiu socialistickú likvidáciu historickej Bratislavy. Keďže režim toleroval vytvorené ochranárske združenia, schovali sme sa (skupinka nadšecov, absolvujúcich vtedy kurz sprievodcov po Bratislave) ako Bratislavský okráslováci spolok pod ochranné krídla bratislavského Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny (SZOPK) ako jej pätnásta zložka. Moja pracovná špecializácia (stavba lodí a vodná doprava) sa upriamovala aj na ochranu a zachovanie technických pamiatok. Išlo o plavidlá a súvisiace objekty. Medzi ochranármi boli mnohí, ktorí v tomto smere mali značné zásluhy. Moje nadšenie pre ochranárov však narazilo na dokončenie Sústavy vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros (alebo podľa súčasného „módneho trendu“ „historických názvov“ na južnom Slovensku Gabčíkovo – Veľký Maroč), lebo viac stranili vtedajšej MLR, ktorá začala oficiálne obštrukcie proti Zmluve o výstavbe SVD a na druhej strane aj ich ekologická opozícia si na tom postavila svoju revolúciu. Aj keď som priznával už vtedy začínajúcomu trendu ekologickej ochrany právo na hlas, ako pracovník vo výskume vodnej dopravy som nemohol zo všetkými protigabčíkovskými aktivitami po odbornej stránke súhlasiť, čím som sa začal mierne odpytovať od ideí a konaní SZOPK.

• **Ako ste sa dostali do Štúrovej spoločnosti? Kde sa členovia a podporovatelia Štúrovej spoločnosti najviac stretávajú?**

Niekedy na prelome rokov 1989/1990 sa v tlači objavila pozvánka ŠS na jej verejné zhromaždenie členov a sympatizantov „pod kocúrom“ v Bratislave s tým, že súčasťou stretnutia

bude oboznámenie sa so slovenskými hymnickými piesňami, ktoré sa dovtedy veľmi nenosili. Tak som sa rozhodol, že zo svojho súkromného archívu aj ja niečím prispem. Aj to pomohlo pri zoznamení s niektorými vtedajšími členmi ústredného bratislavského jadra Koordinačného výboru ŠS. Zo začiatku sme sa stretávali pred Slovenským národným múzeom pod pomníkom česko-slovenskej štátnosti. Vtedy som sa už pra-

šŠ) návrh a požiadavku na premenovanie vtedajšieho Mierového námestia na Hodžovo námestie.

• **Štúrova spoločnosť sa verejne postavila za uzákonenie štátneho znaku SR...**

Áno. Jej Koordinačný výbor zvolal na prvého marca 1990 národnú manifestáciu pred SNR pri príležitosti uzákonenia (staro)nových slovenských

Matica slovenská osadila v Štúrove v roku 2018 na dunajskom nábřeží oproti Ostrihomskej bazilike pomník Ludovítovi Štúrovi. Jeho inštalácií predchádzali mnohé problémy s menštinovou samosprávou mesta.

videlne stretával s Vladimírom Repkom, Jozefom Dermekom a Marcelom Mihálikom a ďalšími členmi Koordinačného výboru. Od nich som sa dozvedel, ako vznikla Štúrova spoločnosť. Zaujímavé je, že ŠS napriek svojmu moderne povedané „malému koalíčnému potenciálu“ okamžite vzbudila pozornosť „správne orientovaných“. Hneď sa proti nej ozvali „stúpenci spoločného štátu“ či čechoslovakisti, keďže asi zavoňali akúsi ideu samostatnosti SR v činnosti ŠS. Prejavilo sa to ich stretnutiami, aj so zameraním proti ŠS, tiež „pod kocúrom“. Preto sme sa presunuli na Hviezdoslavovo námestie pred sochu Pavla Országha Hviezdoslava. V rámci tzv. štúrovských štvrtkov tam odzneli rôzne prejavy a navrhované iniciatívy i na podnety sympatizantov z verejnosti. Dokonca sme dostali hneď od doktora I. Pišúta (neskoršieho aktívneho člena

štátnych symbolov. Okrem toho sme verejne podporili aj zotrvanie Rudolfa Schustera na poste predsedu SNR. Na jeho miesto chcel nastúpiť Ján Budaj. Išlo o prvý marec 1990, kde sa mal na rokovaní SNR odsúhlasiť staronový štátny znak, vlajka a hymna SR. A zároveň malo dôjsť k výmene na poste predsedu SNR. Deň predtým sme sa všetci členovia a vedenie spoločnosti stretli a zhodli sme sa, že R. Schuster bol pre nás z hľadiska národno-štátnych záujmov prijateľnejší než navrhovaný J. Budaj.

• **Pred starou budovou SNR ste sa vtedy tvrdo postavili aj proti českému návrhu nového názvu spoločného štátu...**

Pamätám si z televízneho prenosu, ako deň predtým vo FZ pred hlasovaním o názve štátu český federálny poslanec

Tajomník Štúrovej spoločnosti Erich Piš zažil s touto národnou a vlasteneckou organizáciou celú históriu jej trvania.

Zdeněk Jičínský arogantne predniesol návrh, že v Česku a navyonok medzinárodne sa bude písať Československá federatívna republika a na Slovensku sa môže používať Česko-Slovenská federatívna republika. To vyvolalo na Slovensku odpor. Ľudia sa vo veľkom začali zhromažďovať pred starou budovou SNR na Župnom námestí. Neskoršie to vošlo do histórie ako pomlčková vojna, aj keď gramaticky išlo o spojovník.

• **Ako hodnotíte prínos Štúrovej spoločnosti v národno-emanipačnom zápase slovenského národa za samostatnosť v rokoch 1989 – 1992?**

Ťažko to môžem hodnotiť z mojej strany ako člen. Mohlo by to vyznieť ako samochvála, resp. v opačnom prípade ako nekrickosť k prípadným nejakým našim chybám a nedostatkom v čase pôsobenia. Povieť to trochu inak – z pohľadu mojich osobných skúseností. ŠS fungovala na báze dobrovoľnej iniciatívy, podobne ako štúrovci, bola činnosťou národných nadšencov, vertikálne pochádzajúcich zo všetkých spoločenských a vzdelanostných vrstiev slovenskej spoločnosti. V tom bolo aj jej „elitárstvo“. Treba povedať, že samotná Štúrova spoločnosť zanechala v našej spoločnosti veľkú stopu práve medzi bežnými vlastencami i medzi jej členmi a sympatizantmi, ktorí pôsobili potom aj inde „na národa roli dedičnej“. A v mnohých prípadoch na neakej národno-štátnej akcii sa ešte i dnes stretávam s ľuďmi, ktorí sa hlásia k jej odkazu a pýtajú sa na jej možnú činnosť alebo navrhujú jej nové špeciálne „oživovrenie“.

O ČOM JE REČ

„A ak my neverci máme mať svätcov, musíme kanonizovať i tohto milosrdného slovenského lekára, ktorý urobil mnoho, mnoho dobrého pre úbohých. Bol dokonale milosrdenstvo, také dokonalé, spontánne a obrovské, ako je jedna Meštrovičova mramorová socha.“ Tieto slová boli publikované v novinách *El Magallanes* v roku 1928 po smrti Martina Kukučína a možno sa s nimi stotožniť. Autor nekrológu chcel vyzdvihnúť najmä Dr. Bencúra ako lekára, ktorý trinásť rokov pôsobil na ostrove Brač a potom v Južnej Amerike v meste Punta Arenas neďaleko Ohňovej zeme.

Pravda, my Slováci budeme Martina Kukučína uznávať ako jedného z najväčších spisovateľov. Súborné dielo, vydané v rámci Hviezdoslavovej knižnice, tvorí vyše dvadsať obsiahlych zväzkov. Jeho nesmrteľnosť spočíva však nielen v rozsahu, ale najmä v obsahu a bude tvoriť navždy zlatý fond slovenskej literatúry, to si treba pripomínať vždy – a teraz duplované, keď v máji uplynie stošesťdesiat rokov od jeho narodenia. Keďže epidémia, ktorá kvári nielen Slovensko, zabráni konaniu jubilejných osláv či konferencie o jeho živote a diele, rád by som si naňho spo-

menul aspoň takto. Keď som pred vyše štyridsiatimi rokmi uvažoval o napísaní životopisného románu o Kukučínovi, inšpiroval ma Vladimír Mináč: „Napište o Kukučínovej neskorej láske k Verici Krznaričovej. V jeho korešpondencii sú listy, ktoré jej napísal... Z tých všetko pochopíte!“ Mal pravdu.

Dramatická situácia, v ktorej sa Kukučín ocitol po svojom druhom návrate z Južnej Ameriky, keď sa

Dr. Bencúr bol svätec

Peter ŠTRELINGER

čová isto bude ešte žiť, musím ju nájsť, inak svoju knihu nedopíšem,“ vysvetľoval som Genovi. Ale ten ma odrádzal: „Prosím ťa, nikto o nej nič nevie... Toľko rokov uplynulo odvtedy. Kde ju chceš hľadať?“ Rozhodol som sa ísť do Lipiku. A stal sa zázrak. Tam na dvore bývalej vily Gregorič mi stará žena povedala, že Lipik nedávno navštívila dcéra Verice, ktorá je vraj mniškou v kláštore v Daruvere. Prostredníctvom nej som sa dozvedel, že Verica

leko Záhrebu. Tu prežije krásny, nežný goetheovský vzťah k vnučke majiteľa vily Gregorič Verici. Mal som napísanú asi polovicu knihy, keď sa nie a nie pohnúť ďalej. Čítil som potrebu navštíviť Chorvátsko, zájsť na tie miesta, čo sa spájajú s poslednými rokmi života Martina Kukučína.

V Záhrebe som sa stretol s Genom Senečičom, veľkým priateľom Slovenska a prekladateľom. „Verica Krznari-

býva u svojej druhej dcéry v Bjelovare. S tľúćim srdcom som zazvonil pri dverách, v ktorých sa zjavila dávna Kukučínova láska. Biele vlasy, ušľachtilá tvár. Sedeli sme v izbe a ona zamyslene listovala v knihe s Bencúrovými fotografiami, čo som jej priniesol. Rozprávala mi o láskavom a milom doktorovi, o jeho modrých očiach. Ako mu nosievala listy na poštu a kupovala noviny. A neustále duplikovala, aký to bol „dobrá čovjek“...

V tej chvíli som nadobudol presvedčenie, že svoj román o Kukučínovi dokončím. Sľúbil som jej knihu priniesť, ale to sa mi už nepodarilo. Viackrát som bol potom i na ostrove Brač v mestečku Selca. Tam na námestí, kde mal Dr. Bencúr ordináciu, visí pamätná tabuľa. Po roku 1989 boli plány, že Didoličov palác, kde Kukučín býval, sa na náklady Slovenskej republiky zrekonštruje a zriadi sa tam pamätná izba. Žiaľ, ostalo iba pri úmysloch. Ale Martin Kukučín je na Brači bytostne doma. Ak chcete hľadať stopy slávneho románu Dom v stráni tak na Brači zájdite do Noveho Sela povyššie Seliec. V starom dome, ktorý volakedy patrili sudcovi Vrsalovičovi, ma počas mojej návštevy „ťažak“ Jure Bezmalinovič pohostil výborným červeným vinom. Na miestnom cintoríne svieti biely pomník Perice Vrsalovičovej alias šory Anzuly z Kukučínovej románu.

Ak vydrží do konca volebného obdobia, bude v politike tridsať dva rokov

Žeby sa blížil koniec Ficovej éry?

Roman MICHELKO – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Ako sme v predchádzajúcej časti už spomínali, strana Smer mala po takmer ôsmich rokoch Dzurindovho vládnutia relatívne dobrú pozíciu. Miera vtedajšej vládnej korupcie presahovala všetky predstavitelne medze, arogancia moci a séria škandálov druhej Dzurindovej vlády viedli k dovtedy bezprecedentným opatreniam. Zvlášť nechutné bolo najmä kupovanie poslancov s cieľom za každú cenu udržať koalíciu pri živote aj napriek vytesneniu Pavla Ruska z koalície. Tomu však ostali verné tri poslankyne, a keďže koalícia už na začiatku mala väčšinu len štyroch poslancov, vznikol tak problém, ako zachovať parlamentnú väčšinu.

Na začiatku septembra 2005 sa koalíciou – teraz už bez Pavla Ruska – nepodarilo otvoriť schôdzu Národnej rady SR. Ak by sa nepodarilo sfunkčoniť parlament tri mesiace, automaticky by to znamenalo vyhlásenie predčasných volieb. Potom sa však stalo, že Mikuláš Dzurinda prerazil akékoľvek dno politickej korupcie, keď sa mu podarilo kúpiť dvoch poslancov HZDS Karola Džupu a Eduarda Kolesára. Vtedy aj vznikol nový termín označujúci takýchto poslancov – poslanci na lízing. Všetok marasmus umocňovali Kanikove asociálne reformy...

MORÁLNY ROZVRAT

Na základe absolútneho morálneho rozvratu vtedajšej koalície sa očakávalo, že po voľbách 2006 nastane jasná zmena. Tesne pred voľbami v roku 2006 však aj v Smer nastalo zemetrasenie. Ako sme už spomínali, v roku 2002 bola volebná kampaň, ktorú viedol Fedor Flašík, „prepalená“. Množstvo prostriedkov, ktoré „smeráci“ do kampane investovali, sa adekvátne neprejavilo na volebnom výsledku. Fedor Flašík bol tak na istý čas v nemilosti, to sa však zmenilo. Pred voľbami 2006 bol znova zapojený do kampane, počas ktorej údajne od bohatých donorov vyberal príspevky na stranu. Problém bol v tom, že nie všetky nakoniec doputovali do straníckej pokladne. Navyše, takáto podpora strane mala byť kompenzovaná umiestnením konkrétnych ľudí na zvoliteľné miesto kandidátky.

Po prevalení tejto vnútrostraníckej kauzy sa pôvodný návrh kandidátky zásadne zmenil. Z kandidátky stiahli pôvodne dvojku kandidátky Moniku Beňovú, ktorá už v tom čase bola eurosplankyňou a na kandidátku chcela ísť preto, lebo mala ambície stať sa ministerkou zahraničných vecí. A stiahli ďalších dvanásť až trinásť ľudí. V tomto palácom prevrate alebo v čistení kandidátky

podržali Robertovi Ficovi chrbát ľudia, ktorým vtedy veril – Igor Federič, Jozef Magala, Miroslav Čiž, Róbert Madej, Boris Zala, Juraj Blanár a Marek Maďarič. Fico vtedy pohrozil, že ak mu predsedníctvo novú kandidátku neschváli, nebude kandidovať ako líder kandidátky. Smer nakoniec získal takmer tridsať percent, čo znamenalo päťdesiat poslancov. Po voľbách vznikla koalícia Smeru, HZDS a SNS, pričom však lídri koalíčných strán Vladimír Mečiar a Ján Slota nemali nijaké exekutívne ani parlamentné funkcie.

V NEMILOSTI MÉDIÍ

Táto koalícia sa hneď od začiatku dostala do ťažkej nemilosti médií. Zásadným problémom bola najmä účasť slotovskej SNS v koalícii.

Pokiaľ ide o obsah politiky, koalícia nerobila nijaké radikálne zmeny. Samozrejme, zrušila neslávne známe Zajacove poplatky u lekára (známe dvadsaťkorunáčky či päťdesiatkorunáčky), zároveň hneď po náleze ústavného súdu nie-

lenže vrátila invalidným dôchodcom ich dôchodky, no aj spätne vyplatila to, čo im protiústavne vzal Ľudovít Kaník a druhá Dzurindova vláda.

Je zaujímavé, že prvá Ficova vláda sa len veľmi jemne dotkla symbolu Miklošových reforiem – rovnaj dane. V podstate ju nezrušila, len zaviedla degresívnu, teda s nárastom výšky príjmu klesajúcu odpočítateľnú položku, čo viedlo k tomu, že človek s príjmom 88 400 slovenských korún mal vďaka tomu príjem nižší o necelých 2700 slovenských korún. Samozrejme, aj tento kozmetický ťah vyvolal zúrivy odpor v radoch opozície, kde padali pseudoargumenty o „trestaní úspešných“.

Súčasnou vládnej agendy bolo aj prijatie nového Zákonníka práce za ministerky Viery Tomanovej, v ktorom boli prijaté akési parametrické zmeny, o niečo boli posilnené garancie zamestnancov, napríklad bol zavedený súbeh výpovednej lehoty a odstúpenia a podobne. Rozhodne to však nebol nijaký radikálny

zásah do pracovnoprávných vzťahov.

Ďalším opatrením, ktorého cieľom bolo pomôcť našim pôdohospodárom, bolo zvýhodnenie predaja z dvora, ktoré bolo bonifikované zníženou osempercentnou sadzbou DPH na rozdiel od devätnásťpercentnej DPH, ktorá bola v obchodných reťazcoch. Toto opatrenie však bolo z dielne ministra Stanislava Becika z HZDS.

KAUZY MINISTROV

Vládnutie prvej Ficovej vlády bolo silne poznačené dvoma okolnosťami. Prvou bola séria škandálov SNS, najmä na ministerstve životného prostredia (kauza emisie). Paradoxne, tieň na vláde z týchto káz ostal, a to napriek tomu, že si Robert Fico počínal razantne. Na ministerstve životného prostredia sa postupne vystriedali dvaja ministri za SNS Jaroslav Izák a Ján Chrbet. Fico išiel do ťažkého koalíčného sporu a nakoniec urobil bezprecedentný krok a SNS toto ministerstvo odobral, a to dokonca bez náhrady. Druhou vážnou kauzou prvej Ficovej vlády bol takzvaný nástenkový tender na ministerstve regionálneho rozvoja, tiež pod správou SNS. Postupne museli toto ministerstvo opustiť minister Marian Janušek a Igor Štefanov, dnes zhodou okolností jediní politici na úrovni ministra, ktorí boli právoplatne

II. ČASŤ SERIÁLU

odsúdení a odpykávajú si svoj trest. Okrem toho musel Robert Fico riešiť aj kauzu Veľký Slavkov na rezorte pôdohospodárstva, v ktorého pôsobnosti bol aj Slovenský pozemkový fond (SPF). Na základe toho vznikla kríza medzi HZDS a Smerom, ktorá vyústila do povestnej tlačovky ministra Miroslava Jureňu a výmeny na poste ministra. Novou ministerkou sa stala Zdenka Kramplová.

NÁSTUP KRÍZY

Ďalšou zásadnou okolnosťou prvej Ficovej vlády bol nástup globálnej ekonomickej krízy v roku 2008. V tom čase urobil Robert Fico veľkú strategickú chybu. V prvých rokoch jeho vlády bola v celom západnom svete výrazná konjunktúra, životná úroveň stúpala, ľudia konečne po dlhých rokoch transformácie začali pociťovať pozvoľný nárast životnej úrovne. V čase, keď prišla kríza, boli voľby vzdialené asi jeden a pol roka. Fico v tom čase prišiel s heslom, že ľudia za krízu nemôžu, preto odmietol robiť dras-

tické rozpočtové opatrenia, ktoré by sa dotkli ľudí. To však malo za následok masívny nárast verejného dluhu. A práve „grécka cesta“ spolu so skorumpovanosťou koalíčných partnerov, ktorú však opozícia a médiá trochu falošne pripisovali Robertovi Ficovi, sa stali hlavnými témami volebnej kampane volieb v roku 2010. Prieskumy, ktoré si Smer dal urobiť po voľbách 2010, napokon ukázali, že práve bezhlavé zadlžovanie bolo to, čo strane zlomilo krk, a že aj voliči Smeru by boli ochotní na istý čas sa uskrniť, najmä keď videli, k akým drakonickým riešeniam dokázu Európsky parlament, Medzinárodný menový fond či Svetová banka donútiť vysoko zadlžené krajiny, ako napríklad Grécko.

PYRRHOVO VÍTAZSTVO

Paradoxne však strana Smer vo voľbách 2010 doplatila nielen na politiku „netrestania bežných voličov“ za chyby bankárov, ale stala sa, takpovediac, obeťou vlastného úspechu. Oproti roku 2006 získala takmer o šesť percent hlasov viac, bohužiaľ, tieto hlasy získala predovšetkým na úkor svojho koalíčného partnera HZDS, ktoré získalo len štyri celé tridsaťtri stotín percenta a prvýkrát od roka 1992 sa tak ocitlo mimo parlamentu. V porovnaní s HZDS sa ukázal elektorát SNS voči erózii zo strany Smer odolnejší a napriek sérii káz SNS len s veľkým šťastím a historicky najtesnejším výsledkom päť celých sedem stotín percenta prekročila hranicu parlamentu.

Pre stranu Smer boli tak výsledky volieb nakoniec Pyrrhovým víťazstvom, keďže po voľbách strana nedokázala vyskladať parlamentnú väčšinu a ocitla sa tak v opozícii. SDKÚ postupne dobehla jej korupčnú minulosť. Rozvrat v SDKÚ nabral také rozmery, že zachovanie jednoty strany Mikuláš Dzurinda musel pristúpiť k bezprecedentnému kroku a zrušil celú bratislavskú organizáciu tejto strany. To však neostalo bez následkov.

Odídenci poskytli médiám a asi aj Smeru silne kompromitujujúce informácie o nekalom financovaní strany, na základe čoho predseda strany Mikuláš Dzurinda vo voľbách 2010 preventívne ani nekandidoval do parlamentu. Kandidátku strany nakoniec po víťazných primárkach viedla politicky neskúsená a málo cynická Iveta Radičová, čo sa nakoniec odrazilo v nestabilite koalície, ktorá vládla len v rokoch 2010 až 2012.

Pokračovanie v ďalšom čísle

Vypnutej európskej ekonomike hrozia existenčné problémy

Ukazuje sa, že na horšie časy treba myslieť

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Všetci si pamätáme politické vyhlásenie predchádzajúcej vlády, že keď sa darí ekonomike, má sa dariť aj občanom. A tak sa z verejných rozpočtov viac „rozdávalo“ zamestnancom štátneho aj verejného sektora, a pritom sa vedelo, že ich toľko nepotrebujeme. V súkromnom sektore sa mzdy zvyšovali najmä pre nedostatok zamestnancov, a keď k tomu pripočítame opakované zvyšovanie minimálnej mzdy a príplatkov a niekde aj preplácanie rekreačných ukazov, nemôžeme sa čudovať, že mzdové náklady rástli rýchlejšie ako produktivita práce.

O potrebe pamätať na horšie časy, a teda vytvárať si finančnú rezervu, rozprávali možno naše staré matere alebo finanční poradcovia. Napokon aj načo? Veď centrálna banka mesačne ponúkala miliardy eur nekrytých ničím, komerčné banky za nízke úroky sa vnucovali účastníkom trhu požičať si peniaze na podnikanie, kúpu nehnuteľnosti, ale aj peniaze na čokoľvek, a tak sme kupovali nové autá, vymieňali zariadenia v bytoch a opakovane cestovali do lukratívnych destinácií po celom svete... Všetko sa to zmenilo na začiatku tohto roka, keď po finančnej kríze v roku 2008, dlhovej kríze v roku 2011 nás citelne zasiahla kríza koronavírusová. Od tých minulých sa líši v tom, že sa netýka len finančného trhu, ale aj zdravia občanov, čo bude mať negatívny dosah na makroekonomické ukazovatele a prakticky život všetkých účastníkov trhu. V ekonomike sa miera zadlženosti štátu posudzuje podľa percenta deficitu verejných financií a verejného dluhu k HDP, zatiaľ

čo úspešnosť vládnych protivírusových opatrení sa však posudzuje podľa percenta úmrtí k počtu nakazených spomínanou infekčnou chorobou. V oboch ukazovateľoch sa dokonca zostávajú rebríčky „úspešnosti“, v ktorých patríme v rámci EÚ medzi najlepšie, a to nielen v nižšej zadlženosti, ale aj v nižšej úmrtnosti.

POKLES DOPYTU

Otvorenosť našej ekonomiky je všeobecne známa. Na zahraničných trhoch nastal obrovský pokles dopytu po našich výrobkoch, čo najviac pociťuje výrobný sektor. Všetky štyri zahraničné automobily zatvorili prevádzky, väčšina ich zamestnancov je doma, čo napokon platí aj pre iné podniky v sektore služieb, ktorých prevádzky sú zatvorené po vládnych opatreniach proti šíreniu nákazy. Malé podniky a živnostníci sa obracujú na vládu s apelmí pomôcť uhradiť ich časť mzdových nákladov, čo parlament napokon odsúhlasil. Podstatne hor-

šia je však situácia veľkých podnikov, ktoré od vlády požadujú výrazne vyššiu úhradu mzdových nákladov vo forme kurzarbeitsu, na ktorý však vláda nemá peniaze a bude si musieť požičať.

SVET FINANCIÍ

No najhoršia je situácia v preplácaní mzdových nákladov zamestnancov v štátnej a vo verejnej správe, ktorých je nadstav, pritom väčšina z nich nepracuje alebo pracuje doma, veľa z nich poberá ošetrovné a takto by sme mohli pokračovať...

PEŇAZÍ NIET

Pokiaľ nedávno bolo na peňažnom trhu dostatok lacných peňazí, na čo doplácali najmä sporitelia, naraz všetkým akosi chýbajú. Okrem zadlžených domácností chýbajú aj podnikateľom, a keďže vláda si nemôže dovoliť „popravu“ musí vinou nového koronavírusu zachraňovať všetkých účastníkov trhu požičanými peniazmi.

Popri už prijatých opatreniach pomoci malým firmám, živnostníkom a občanom vláda už dohodla s bankami, že v prípade žiadosti úverového dlžníka si ten bude môcť odložiť úverovú splátku až o deväť mesiacov, čo však bude pre neho znamenať predrazenie úveru aj pri terajších nízkych úrokoch, ktoré sa podľa všetkého budú v ďalších rokoch zvyšovať. Je dohodnuté, že odložená splátka nebude evidovaná v registri úverových neplatičov. V súčasnom krízovom období sa počíta s poklesom dopytu po úveroch s následným dosahom aj na pokles bankového zisku, čo môže viesť okrem nárastu bankových poplatkov aj k zvyšovaniu úrokových sadzieb požičaných peňazí či k zvyšovaniu počtu zlyhaných úverov.

KURZARBEIT NA PRETRASE

Za tejto situácie je dôležité, aby sa vláda v rámci svojej hospodárskej politiky pokúsila ponúknuť rovnaké podmienky záchrany pre všetkých tak, aby po skončení pandémie sa

obnovila produkčná schopnosť podnikov, ktoré budú znova zamestnávať a predávať na domácich a zahraničných trhoch, požičiavať si peniaze a riadne ich splácať a napokon platiť dane a odvody do verejných rozpočtov. Z vládnych hospodárskych nástrojov na prospech veľkých podnikov sa dnes hovorí najmä o uplatnení systému kurzarbeitsu, ktorého mechanizmus fungovania je založený na spolupodielaní sa štátu a podniku na úhrade mzdových nákladov. Ten čas, ktorý zamestnanec odpracuje u zamestnávateľa, zaplatí firma a rozdiel výpadku v jeho príjme zaplatí štát. Podnik má výhodu v tom, že neplatí zamestnancovi celú mzdu a v prípade jeho výpovede ani zákonné odstúpenie. Po skončení krízy nemusí podnik prijímať nových zamestnancov a investovať do ich zaškolenia. Štát má výhodu v tom, že počas polroka neplatí prepustenému zamestnancovi zákonnú podporu v nezamestnanosti a napokon za aj odpracovaný kratší pracovný čas dostáva do verejných rozpočtov dane a odvody. Z týchto dôvodov sa kurzarbeit ukazuje ako lepšie riešenie pre zamestnanca, firmy a napokon aj štát. Tento model skráteného pracovného času podporuje aj Európska komisia, a preto uvoľnila na tento cieľ niekoľko stoviek miliárd eur. A tak jedinou slabinou čerpania peňazí na tento „kratší pracovný čas“ je, že uvoľnené peniaze sa chápu ako pôžička, ktorú bude treba vrátiť späť. To je dôvod prečo terajšia vláda najprv preferuje peniaze z nenávratných fondov EÚ a až potom peniaze, ktorých úročenie je doteraz veľká neznáma.

Peter PELLEGRINI: Pod prikrývkou koronakrízy vláda plánuje siahnuť na sociálne istoty občanov

Ľudia by radšej prijímali jasné slová silného lídra

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: vicepremier.gov.sk

Vo februárových voľbách sa po štrnástich rokoch bývalá najsilnejšia politická strana Smer-SD nestala víťaznou. Nástupom nového koaličného štvorlístka pod vedením Igora Matoviča sa ukončilo jej dvanásťročné vládnutie. Pre Slovenské národné noviny poskytol exkluzívny rozhovor o otázkach, ktoré zaujímajú občanov našej vlasti, bývalý predseda vlády SR a súčasný podpredseda NR SR Peter PELLEGRINI.

• **Krátko po brutálnej vražde novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice vám dlhoročný premiér Robert Fico prenechal svoj úrad. Ako sa s odstupom času pozeráte na toto turbulentné obdobie?**

Bol to naozaj zložitý čas, keď námestia zaplnili státisíce ľudí a Slovensko stálo pred veľkou skúškou z demokracie. No túto skúšku sme zvládli a vyriešili politickú krízu ústavnou cestou. Ja sám som v tých časoch volal najmä po upokojení situácie v spoločnosti, vyšetrení dvojnásobnej vraždy a napravení mena Slovenska v zahraničí. Za dva roky mojej vlády sme tieto priority naplnili a priniesli aj zodpovednú zmenu v spôsobe vládnutia. Na druhej strane, ak som v turbulentnom čase do úradu prichádzal, v ešte zložitejšej situácii som z neho odišiel. Veľmi ma však teší, že kým v prvom prípade bola slovenská spoločnosť hlboko rozdelená, v tom druhom vysoko prevyšovali pocity spolupatričnosti a solidarity a aj na slovenské pomery nebývalá miera porozumenia medzi vládou a občanmi.

• **Ako nový predseda vlády ste napriek zložitej vnútro politickej situácii udržali bývalú vládnú koalíciu pokope až do riadnych parlamentných volieb. Ako by ste zhodnotili jej štvorročné pôsobenie?**

Myslím si, že za všetko hovoria najmä výsledky s priamym dosahom na život ľudí. Ako premiérovi s manažérskym spôsobom riadenia mi vždy išlo najmä o výsledok. Ani ľudia si už dnes zrejme nepamätajú na to, či sa nejaká koalícia rada skončila nedohodou, či si koaliční lídri vymenili ostré slová v médiách – to sú veci, ktoré koaličný život bežne prináša. Ale budú si pamätať, že každý rok rástla minimálna mzda, že sme na Slovensku mali historicky najnižšiu nezamestnanosť, že sa prudko zvýšil rodičovský príspevok a schválil sa trinásť dôchodok. Nech bol mediálny obraz koalície akýkoľvek, jej výsledky sa prejavili v živote všetkých ľudí na Slovensku a určite sa za ne nemusí hanbiť.

• **Čo považujete za váš najväčší osobný úspech?**

Som rád, že sa mi podarilo priniesť na Slovensko nový štýl vládnutia, zameraný na výsledky. Nikdy som sa nevyžíval v politických prestrelkách, aj dnes mnohokrát reagujem len preto, že premiér sa s mojím menom zobúdzá aj zaspáva. Z mojej vlády nemusel odísť nijaký minister vinou veľkej kauzy ani pre nekompetentnosť. A myslím si, že razantným postupom v boji proti koronavírusu sa mojej končiacej vláde podarilo získať si rešpekt aj ľudí, ktorí mali vo voľbách iný názor.

• **V spomínaných voľbách hnutie OĽaNO dokázalo zvíťaziť nad stranou Smer-SD. Počítali ste s týmto výsledkom? Čo podľa vás rozhodlo, že Smer-SD sa po štrnástich rokoch nestal víťaznou stranou?**

Vnímam veľmi úsmevne sťažnosť súčasného premiéra, že on vyhral voľby na boj s korupciou, a nie na boj s koronavírusom. Akoby boli teraz mnohí ľudia vrátane neho

Peter PELLEGRINI je známy tým, že sa vie pohybovať na všelijakých dopravných prostriedkoch, pravdaže aj na vratkej pôde politiky...

prekvapení, že úlohou predsedu vlády je byť lídrom za každých okolností. Áno, pred voľbami zrejme zohrali dôležitú úlohu vypäté emócie, príspevky na sociálnych sieťach i prirodzená túžba ľudí po zmene. Ale faktom je, že spoločenská objednávka, na základe ktorej získala moc súčasná vládna koalícia, ustúpila pod vplyvom existencnej krízy veľmi rýchlo do úzadia. Zrazu zisťujeme, že kľúčovými hodnotami sú pre nás zdravie, bezpečnosť, fungujúci a akcieschopný štát a dôvera v jeho politické vedenie. Budeme tieto hodnoty neustále akcentovať a ponúkať svoje skúsenosti, pretože po dvanástich rokoch riadenia štátu ich jednoducho máme.

• **Podľa nepísaného pravidla je úlohou každej dosluhujúcej vlády len „kúriť a svietiť“. Celosvetová pandémia nového koronavírusu však neobišla ani Slovensko. Ako odchádzajúci premiér ste preto museli prijať niekoľko opatrení, ktoré dokázali spomaliť jeho šírenie. Do akej miery ste boli spokojný s dosiahnutými výsledkami?**

Toto pravidlo „kúriť a svietiť“ odo mňa ako premiéra požadovali súčasní koaliční partneri, a ak by som ich bol poslúchol, mali by sme na Slovensku taliansky scenár s tisíckami obetí. Som rád, že sa moja vláda zachovala zodpovedne a do poslednej chvíle svojho mandátu aktívne bojovala s koronavírusom a pripravovala opatrenia na záchranu ekonomiky. Dnes sa všetci relevantní odborníci zhodujú, že Slovensko zachránila pred množ-

stvom obetí práve veľmi rýchla reakcia po prvom prípade nákazy. Naše opatrenia boli určite pre množstvo ľudí obmedzujúce a nepohodlné, boli však nevyhnutné a ja sa veľmi teším z toho, že ich slovenskí občania prijali s porozumením a disciplínou. Až do svojho odchodu z Úradu vlády SR som cítil súzvuk a pochopenie medzi ľuďmi a vládou. Mrzí ma, že s novou vládou, jej niekedy nepredvídateľnými krokmi a najmä vnášaním neistoty medzi ľuďmi sa tento súzvuk vytratil.

• **Ako hodnotíte súčasné kroky novej vlády Igora Matoviča v boji s koronavírusom?**

Základom úspechu boli práve naše prvé prijaté opatrenia. Úlohou nového kabinetu bolo ich rozvíjať, dopĺňať a vhodne aktualizovať. Nechám na posúdenie ľudí, ako dopadla napríklad „akcia Veľká noc“. Po úvodných vyhláseniach a povolani armády sa najprv chyboval organizácia na jeden deň kompletne zastavila doprava na Slovensku pre rozsiahle policajné kontroly a potom sa už mnohí tvárili, akoby zákaz vychádzania vôbec neexistoval. Ide pritom o najväčší zásah do slobody občanov od nežnej revolúcie. Dáta operátorov neskôr ukázali, že ľudia tak či tak po Slovensku cestovali, ibaže presunuli svoj odchod o dva dni skôr. Niektoré opatrenia preto vnímajú ľudia veľmi rozpačito. Myslím si, že v týchto ťažkých dňoch by oveľa radšej počuli jasné a silné slovo rešpektovaného lídra ako premiéra, ktorý neustále mení svoje postoje, zakladá nové a nové

poradné orgány, verejne sa háda so svojimi koaličnými partnermi a vysmieva sa na sociálnych sieťach ľuďom iného názoru.

• **Čakajú nás ťažké časy. Svetová ekonomika vinou rýchlo šíriacej sa pandémie smeruje do recesie. Slovensko nebude výnimka. Akými opatreniami môžeme zmierniť jej následky?**

Tu si myslím, že má vláda zatiaľ najväčší dlh voči krajine, pretože ekonomiku zatiaľ zachraňuje absolútne nedostatočne. Celý čas sme od premiéra počúvali, že „najdôležitejší plán je mať plán“, no každým dňom nás vláda presvedča, že nijaký ekonomický plán nemá. V susedných krajinách, kde je epidemiologická situácia podstatne horšia, sa postupne pripravuje zapínanie ekonomiky, aby sme za boj s vírusom nezaplatili miliónmi nezamestnaných a obrovským prepadom životnej úrovne. U nás namiesto toho dva týždne zbytočne diskutujeme o akomsi „blackoute“, ktorý by bol spoľahlivou ranou istoty do tyla slovenskej ekonomiky. Musíme oveľa viac pomôcť veľkým firmám, oveľa viac využívať plošné opatrenia pre malé firmy a živnostníkov a nezabúdať pritom na spoluprácu s odborními a so zamestnávateľmi, lebo iba spoločne môžeme byť v tomto boji úspešní. Zároveň ma mrazí v chrbte pri plánoch vlády siahnuť pod prikrývkou koronakrízy na sociálne istoty ľudí. Naozaj potrebujeme ušetriť štyristo miliónov eur na trinásť mesiacov, ak náklady na opatrenia sa rátajú v miliardách? Naozaj chceme seniorom, ktorí dnes najviac trpia sociálnou izoláciou a obavami o svoj život, zobrať aspoň finančné prílepšenie na konci roka? A je teraz naozaj nevyhnutné rušiť obedy zadarmo, vlaky zadarmo, keď doteraz týmto skupinám štát aspoň nejakým spôsobom pomáhal? Proti tomuto postupu mám zásadné výhrady a myslím si, že v politike vlády sa začína jasne prejavovať fakt, že strany súčasnej koalície sú jednoducho vedené podnikateľmi – ktorí žiadnu pomoc od štátu nepotrebujú a odmietajú ju aj ostatným.

• **Nebezpečná nákaza rýchlym tempom postihla všetky členské štáty Európskej únie. Prijali poprední európski predstavitelia v tomto smere dostatočné opatrenia?**

Na jednej strane musím oceniť európsku solidaritu, keď sme svedkami pomoci tým najpostihnutejším krajinám. Európske spoločenstvo vždy stálo na princípe spolupráce, preto vítam aktivity jednotlivých štátov pri odvracaní katastrofy na inom území. Na druhej strane musím otvorene priznať, že samotná Európska únia sa podľa môjho názoru v tomto boji stratila. Ozýva sa príliš sporadicky a akoby úplne rezignovala na svoju úlohu organizátora, zjednocovateľa aj určitého regulátora. Každá krajina prijíma opatrenia na vlastnú päsť, pričom sa však týkajú minimálne jej susedov, a preto by istá miera koordinácie jednotlivých krokov mala byť samozrejmosťou. Hranice sa zatvorili, voľný pohyb osôb ako jeden z kľúčových princípov Európskej únie prestal existovať. Preto veľmi dúfam, že administratíva Únie bude

oveľa aktívnejšia pri koordinácii opatrení, ktoré budú postupne vracajú život do normálu, a mali by prísť už čoskoro. Takisto musí Únia zaujať jasné stanovisko, aký je jej spoločný návod na boj s ekonomickou krízou, ktorej kontúry sa už objavujú ešte skryté za bezprostrednú hrozbu koronavírusu.

• **Mnohí Slováci stále považujú kresťanský a národný princíp ako jeden z hlavných symbolov našej štátnosti. Čo pre vás znamená vzťah k slovenskému národu? Ako by ste hodnotili vlastenectvo a nacionalizmus?**

Kresťanský a národný princíp, a musím doplniť aj sociálny, sú určite hlavnými piliermi slovenskej štátnosti. Či sa to niekomu páči, alebo nie, Slovensko jednoznačne patrí ku kresťanskej kultúre a tradícii, aj keď podľa ústavy je sekulárnym štátom. Kresťanské hodnoty sú však na Slovensku hlboko zakorenené a dovolím si povedať, že vedome či podvedome sa nimi riadia nielen veriaci, ale aj iní ľudia. Národný princíp je nesmierne dôležitý, aby sme nezabudali na to, kde je naša vlasť a kto tvorí spoločenstvo, s ktorým sme bytostne zviazaní. Zvlášť pri národoch ako sme my, ktoré nepísali históriu vlastných veľkolepých štátov, ale dlho a trpezlivo hľadali svoje korene, aby raz mohli svoju zvrchovanosť prejaviť v samostatnej, slobodnej a demokratickej republike. A sociálny princíp dopĺňam najmä preto, že sociálna solidarita je Slovanom a Slovákom jednoducho vlastná. Neraz sme sa o tom presvedčili, keď sme čelili tragédiám, ako bol napríklad výbuch plynu v Prešove, že ľudia majú v sebe zakorenenu ohotu a túžbu nezištne druhým pomôcť. Myslím si, že aj disciplinovanosť občanov pri opatreniach v boji s koronavírusom má svoj pôvod v solidarite, aby sme chránili svojich spoluobčanov pred smrtiacim nepriateľom.

• **Náš týždenník spoluvydáva kultúrna verejnoprávna inštitúcia Matica slovenská. Ako vnímate jej postavenie v slovenskej spoločnosti a jej zákonné úlohy smerujúce k podpore slovenského vlastenectva?**

Vnímam kľúčovú úlohu, ktorú zohrala Matica slovenská v období slovenského národného obrodenia a pri hľadaní národnej svojbytnosti Slovanov a Slovákov. Táto úloha nesmie byť podceňovaná a prehliadaná. Je veľmi dôležité, aby sme o poslaní a práci Matice hovorili najmä mladej generácii, žiakom a študentom a nedovolili dezinterpretácie či hľadania novej „historickej pravdy“. Je nesmierne dôležité, aby sme poznali skutočnú pravdu o svojej minulosti, pretože len taký národ vie čeliť náročným skúškam aj v budúcnosti. Naša história je jedným z pilierov štátnosti, a hoci možno nie je taká bohatá a prezdobená panovníckym leskom ako pri iných národoch, musíme byť na ňu hrdí a dokázať z nej formulovať poučenie. Tak vnímam aj dnešné poslanie Matice slovenskej – pripievať svojimi aktivitami k tomu, aby sme mali zvrchovaný slovenský národ v spoločnej európskej rodine, ktorý je vyrovnaný so všetkými stránkami svojej histórie a úprimne hrdý na tie najsvetlejšie.

Ad: Katynský masaker neprebolel ani po desaťročiach

Tibor KOREČKO – Foto: archív

V Slovenských národných novinách sa o kauze Katyn dozvedáme jednostranne a výlučne len z pohľadu, ktorého pôvodným autorom je minister propagandy Tretej ríše Jozef Goebbels. Nedávno sa témy v SNN č. 5/2020 dotkol Dušan D. Kerný v rubrike Spozna opony v článku pod názvom Prečo práve Clementis a Žarnov. V ďalšom čísle (SNN 9 – 10/2020) je tejto kauze venovaný rozhovor D. D. Kerného s Kristiánom Bezákem v článku Výnimočný slovenský svedok dejinnej drámy na strane štyri. Naposledy nájdeme článok na túto tému v SNN č. 13/2020 pod názvom Katynský masaker neprebolel ani po desaťročiach od M. Jarinkoviča.

Okrem tejto goebbelsovskej verzie Katynskej kauzy existuje aj jej alternatívna verzia, podľa ktorej majú povraždenie Poliakov pod Smolenskom na svedomí Nemci. Podme sa zoznámiť aspoň s jej veľmi stručným obsahom.

■ ÚTOKY NA POLIAKOV

Po obsadení Poľska Nemci voči Poliakom začali brutálny politický teror, odnárodňovanie a germanizáciu. Dochádzalo k popravám poľských vojakov i civilných osôb, zvláštna pozornosť však bola venovaná poľskej vyššej vrstve a poľskej inteligencii. V rámci Operácie Tannenberg, ktorá sa týkala likvidácie poľskej elity, bolo len do 25. augusta 1939 zavraždených dvadsaťtisíc až dvadsaťštyritisíc ľudí. Po nej nasledovala akcia Inteligencia, pri nej bolo zabitých vyše štyridsaťtisíc občanov Poľska. Tiež sú dnes k dispozícii dokumenty známe pod názvom Generalplan Ost o nacistami pripravovanej likvidácii Slovanov, ktorých považovali za podľudí. Podľa tohto plánu podiel Poliakov určených na likvidáciu predstavoval osemdesiat až osemdesiatpäť

percent všetkého obyvateľstva! Keď po napadnutí ZSSR nacisti obsadili oblasť Smolenska, ocitli sa v ich rukách tisíce poľských vojakov a dôstojníkov, ktorí sa nestačili evakuovať s ustupujúcou Červenou armádou na východ. Nemci s týmito ľuďmi urobili to, čo bolo pre nich vtedy bežné. Postrieli ich a zahrabali do zeme. A „našli“ ich vo chvíli, keď sa im to hodilo. Ale... Jozef Goebbels si do svojho denníka 8. 5. 1943 napísal: „Bohužiaľ, bola v katynských hroboch nájdená nemecká munícia... Je nevyhnutné, aby celý tento incident ostal prísne tajný. Pokiaľ by sa mal dostať na známosť nepriateľovi, bude nutné od celej záležitosti Katyne upustiť.“

Je dokázané, a dnes to nikto nespochybnuje, že v hroboch našli projektily nemeckej výroby, nemecké nábojnice, ruky obetí zviazané papierovými špagátmi nemeckej výroby (v ZSSR sa vyrábali ľanové špagáty), strieľalo sa z nemeckých pištolí značky Walther, hoci sovietske orgány NKVD boli vyzbrojené revolvermi Nagant. Strieľalo sa „nemeckou technikou“ do tylu. Dokonca sa na mieste našli oceľové nábojnice, kto-

Exhumácia povraždených poľských dôstojníkov

rých výroba v Nemecku pre nedostatok medi sa začala až začiatkom roka 1941. Vzniká otázka: Ako nimi mohli Rusi v Katyni strieľať už na jar v roku 1940? Druh zbraní a munícia je v civilizovanom svete tradične pri každom súde veľmi silným dôkazom o vine či nevine. V tomto je Katyn výnimkou –

tu sa dodnes hrá v prvom rade s emóciami, fakty ostávajú nepovšimnuté. Prečo? A prečo je to tak na stránkach Slovenských národných novín?

■ FALOŠNÉ PRIZNANIE?

Najsilnejším argumentom je fakt, že sovietsku vinu na tomto vraždení priznala samotná ruská strana. Prvý prezident ZSSR Michail Gorbačov počas svojho účinkovania na čele štátu priznal vinu ZSSR na tejto tragédii. Podobne sa vo funkcii prezidenta Ruskej federácie zachoval aj Boris Jelcin. Príslušné vyhlásenie v tomto duchu 26. 11. 2010 prijala dokonca aj Štátna дума Ruskej federácie. Rusi odovzdali poľskej strane dva dokumenty, ktoré majú byť hlavným dôkazovým materiálom v tejto kauze. Tým sa vec javí jasnou, lenže...

Ukázalo sa, že obidva kľúčové dokumenty – list Beriju Politbiru VKS(b) z marca 1940 aj tzv. List Šeljepina Chruščovovi z roka 1959 sú dokázateľne falzifikáty. Jeden príklad: takzvaný List Šeljepina je datovaný tretím marcom 1959, no pod textom nájdeme Stalinov podpis. Len pripomínam, že

Stalin zomrel 5. marca 1953. Toto a mnoho iných okolností tohto prípadu nedovoľuje mnohým ruským historikom uspokojiť sa a mlčať. Ospravedlňovať sa a prijať vinu za niečo, čo sovietska strana nespáchala, odmietajú menovite napríklad Jurij Muchin, Sergej Strygin, Vladislav Šved, Valentin Sacharov, Jelena Prudniková, Ivan Čigirin. Kto má záujem, môže si informácie od nich dohľadať na internete. U nás na Slovensku sa možno podrobnejšie zoznámiť s nie goebbelsovskou verziou Katynského prípadu v knihe Jiřího Šifrina Bůh synergie.

■ NACISTICKÁ FALZIFIKÁCIA

Okrem toho sa v stredu 25. marca 2020 v priestoroch Ekonomického inštitútu Dmitrija Donského v Tveri uskutočnila prezentácia knihy amerického profesora Gvera Furra Tajomstvá poprav v Katyni: dôkazy, závery. Autora knihy – amerického profesora Grovera Furra (Montclair State university, New Jersey, USA), zo začiatku vôbec nenapadlo spochybňovať oficiálnu verziu Katynskej tragédie, ktorá viní za postriehanie niekoľkých tisíc poľských občanov stalinský režim. No neskôr, keď sa pokúsil hlbšie preštudovať dôkazy o týchto tvrdeniach, narazil na vážne nezrovnalosti v masovo publikovaných skutočnostiach, čo si vyžadovalo pozornejšie preskúmanie. A toto vážnejšie skúmanie nakoniec doviedlo autora k tomu, že zaujal jednoznačnú pozíciu: Oficiálna verzia Katynskej popravky je výsledkom rozsiahlej falzifikácie nacistov.

Výstižná freska o udalosti

Autor článku výstižne vylíčil historickú tragédiu z mája roku 1940 v Katynskom lese, kde boli po tisícokach postrieľaní poľskí dôstojníci a vojaci v druhej svetovej vojne. Považujem za potrebné doplniť tento článok o skutočnosť z vyšetrovania tohto hrozného činu. Nedávno zosnulý spisovateľ Ján Čomaj, autor publikácie Neskutčné príbehy, uvádza v nej podrobné údaje o tom, kto tento hrozný čin vykonal. Dlho sa nevedelo, či boli vrahovia nemeckí fašisti, alebo či poľských internovaných vojakov v ZSSR nezlikvidovala Stalinova NKVD? Na jar 1943 v blízkosti osady Katyn v Smolenskej oblasti nemecké vojská objavili masové hroby. Bol to Berlín, ktorý aj navrhol zostaviť medzinárodnú komisiu

kvalifikovaných odborníkov, aby masaker neodkladne preskúmala priamo na mieste v Katynskom lese. Aj Slovensko v nej malo zastúpenie. Členom komisie bol tiež renomovaný slovenský lekár patológ MUDr. František Šubík, známejší pod básnickým menom Andrej Žarnov. Všetkých dvanásť členov medzinárodnej komisie patológov a odborníkov z odboru kriminalistiky podpísalo protokol z exhumácií masových hrobov, podľa ktorého pravda bola neodškriepiteľná – dvadsaťtisíc až dvadsaťšesťtisíc poľských zajatcov postrieľali sovietske bezpečnostné zložky NKVD na osobný príkaz Stalina.

MUDr. Jozef SLAHO,
Miestny odbor MS v Poprade

V Slovenských národných novinách č. 13/2020 z 28. marca 2020 je na strane sedem uverejnený článok Katynský masaker neprebolel ani po desaťročiach, ktorého obsah ma ako občana

citoval zo západných podkladov? Som toho názoru, že autor spomenutého článku Martin Jarinkovič je očividne zaujatý voči slovenskej vzájomnosti, t. j. aj voči Slovensku ako takému

kladnú minulosť. Ale autor citovaného článku by mal okolnosti „Katyne“ posudzovať komplexne aj vzhľadom na historickú minulosť Poľsko – Ukrajina, Poľsko – Bielorusko, Poľsko – Rusko.

Článok o Katynskom masakre ma pobúrila

slovenskej národnosti poriadne pobúrila. Som toho názoru – a nie je to len môj, že naozaj sa mediálne prekrúcajú dejiny minulosti, a to nie z neznalosti, ale zámerne poplieť mladú generáciu Slovákov.

„Za masaker sa priznala aj Moskva.“ V akom vierohodnom vyjadrení Moskvy to bolo uvedené podľa autora článku? Alebo autor článku to

– pozri ukončujúci odsek spomenutého článku. Som preto veľmi udivený (a určite nie sám), že Matica slovenská (ak je ešte slovenská) vôbec takýto článok pre svojich Slovákov nechala uverejniť, namiesto aby odporučila zredigovať obsah renomovanému (proslovanskému) historikovi. Matica ich predsa musí mať dostatok! Alebo nie? Veľmi si vážim poľský ľud a jeho

Bol by som rád, keby Matica slovenská dala spracovať pravdivý článok na tému „Prípravované rozdelenie vtedajšieho Československa“ medzi Poľsko a Maďarsko. Bol by som rád, keby Matica slovenská dala pravdivo spracovať a uverejniť zmluvy v predvojnovom období, ako napríklad Hitler – Pilsudski, Mníchovská dohoda atď.

Anton MIŠEJE

Pravda o Katyni dráždi komunistov aj dnes

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív autora

STANOVISKO AUTORA

Nečudujem sa, že Katyn mnohých zarytých komunistov páli aj dnes. Páli ich práve preto, že v plnej miere odhaľuje absurdnosť, nefudskosť a iracionalnosť zločinného bolševického režimu. Preto sa usilujú rôznymi spôsobmi nanovo oprášovať „majsterštúcky“ stalinskej propagandy. Ich základná téza sa nemení: Katyn vymyslel Goebbels. Vo svojom horlení však zabúdajú, že zločin, o ktorom je reč, sa netýka len Katyne. Poľskí dôstojníci boli popravení aj v ďalších lokalitách. Kľúčové dôkazné postavenie, ako na to poukázal Oleg Chlebnikov, pritom patrí masovým hrobom v lokalite Mednoje pri Tveri, kde boli nájdené ostatky zajatcov z tábora v Ostaškove. Lokalita bola totiž preskúmaná až v rokoch 1991 a 1995. Mednoje na rozdiel od Katyne nebolo pod nacistickou okupáciou. Goebbelsovcia teda nemohli popraviť Poliakov. Ani v Mednom sa v ostatkoch nenašla munícia z povestných TT-čiek či Nagantov, ale čuduj sa svete nemecká muní-

Pohľad na kríž umiestnený v memorii obetí v obci Mednoje

cia z waltherov. Na rozdiel od Katyne však v tomto prípade svetlo do kauzy prináša výpoveď jedného z aktérov zločinu – náčelnika NKVD kalininskej oblasti Dmitrija S. Tokareva pred ruskými vyšetrovateľmi (prepis i videozáznam dostupný na internete). Podľa Tokareva kufor plný waltherov spolu s municiou zabezpečil hlavný stalinský

katan Vasilij M. Blochin. Ďalšou obľúbenou praktikou neostalinských konšpirátorov je spochybňovanie dokumentov. Ide najmä o dokumenty z tzv. balíka č. 1, ktorý odovzdal poľskej strane prezident Jelcin (dostupné sú napríklad na webe katyn.ru). Napriek stanoviskám expertov, ruskej vyšetrovacej komisie i zodpovedných činiteľov (napríklad

vedúceho Rosarchiva A. N. Artizova) ich vyhlasujú za podvrhy. Radi pritom spomínajú dokument Šeljepina z roka 1959. Z tohto dokumentu existujú dva exempláre, pričom jeden z nich má dodatočne písacím strojom dopísaný podpis Stalin a pečat. Nevedno, z akých príčin vznikol tento „žartík“, ak by sme však chceli konšpirovať, tak môžeme logicky tvrdiť, že za tým môže byť práve niekto, kto chcel tento dokument takto okato spochybniť. Neostaliniisti taktiež úplne zabúdajú na skutočnosť, že obeť mali príbuzných a rodiny. Nie je náhoda, že v čase likvidácie zajatcov boli ich ženy a deti, nachádzajúce sa na území ZSSR (celkom šesťdesiatich osôb), prevážané do vyhnanstva v Kazachstane. Taktiež zabúdajú na skutočnosť, že rodiny so svojimi príbuznými udržiavali počas ich zajatia písomný kontakt. Nepočul som dosiaľ, ako neostaliniisti vysvetľujú fakt, že tento kontakt bol z ničoho nič prerušený a rodinám od marca – apríla 1940 nedošiel už nijaký ďalší list? Sériu famózných kúsokov neostaliniistov dopĺňajú „nemecké špagáty“.

Tu ide o vyslovenú lož. Podobne ako komisia zvolaná Nemcami aj sovietska Burdenkova komisia konštatovala len, že niektorí zajatci boli poviazaní pleťou šnúrou bielej farby s hrúbkou tri až štyri milimetre. Výmysel o papierových nemeckých špagátoch sa objavil až neskôr. Ak už spomíname Burdenkovu komisiu – jej závery boli natoľko nedôveryhodné, že pokus o pripísanie Katyne nacistom v rámci norimberského tribunálu soviетom neprešiel. Príznačné je aj to, že Stalin v decembri 1941 na otázku gen. Sikorského, kde sú poľskí dôstojníci, zmätene zahabkal, že ušli do Mandžuska Odkiaľ to vzal?

Napriek oficiálnemu postoju Moskvy, ktorá priznala zodpovednosť stalinského režimu za zločin (Katyn je symbol nielen poľskej, ale i ruskej tragédie, keďže v Katyni sú aj masové hroby ruských obetí stalinských represii), komunisti nielen v Rusku nechcú túto skutočnosť a realitu akceptovať a tak rôzni publicisti, vydávajúci sa za historikov (Muchin, Šved, Prudniková, Čigirin a ďalší), falšujú dejiny nanovo. Ich hviezdou je aj americký marxista, odborník na stredovekú anglickú literatúru, G. Furr, ktorý sa vo voľnom čase venuje apologetike Stalina a popieraniu zločinov stalinizmu. Netreba zdôrazňovať, že takíto „odborníci“ nemôžu pravdu o Katyni zmeniť.

Našich predkov sužovali oveľa väčšie epidémie, ako je tá terajšia – II. časť

Smrtiaca púť cholery svetadielmi

Ivan MRVA – Foto: internet, zahraničná tlač

V prvej časti nášho seriálu sme publikovali poznatky o tom, ako vo svete aj na našom území vyčíňala morová nákaza zhruba do polovice 18. storočia. Od toho času sa našej krajine morové nákazy vyhli. V nasledujúcom storočí sa však objavila nová pandemická hrozba – cholera. Uhorsko postihli tri veľké cholerové epidémie – v roku 1831, 1866 a 1873, a ďalšie tri menšieho rozsahu. Celkový počet obetí sa odhaduje na päťstotisíc až šesťstotisíc, z toho asi stopäťdesiat tisíc až stoosemdesiat tisíc Slovákov. Tieto štatistiky prekonal aj veľké „morové rany“ v predchádzajúcich storočiach.

V Európe sa o cholere dlho nevedelo, keďže jej domovom bola vzdialená a izolovaná India, najmä oblasť delty rieky Gangy. Prvé správy o nebezpečnom črevnom ochorení, spôsobujúcom smrť, priniesli až Portugalci, ktorí si na indickom polostrove budovali koloniálne základne.

■ OD URALU A VOLGY

Na smrtiacu púť sa cholera vydala v roku 1817. Zasiahla Áziu a už v roku 1830 šarapatila na Blízkom východe a v európskej časti Ruska. Viedenská vláda si uvedomovala nebezpečenstvo a do Ruska vyslala niekoľkých lekárov, aby zistili podrobnosti o dosiaľ málo známej chorobe.

Koncom novembra vypuklo mohutné protiruské povstanie v Poľsku a cárska armáda na jeho potlačenie poslala početné zbory. Niekoľko kozáckych plukov od Uralu a Volgy cholerou dovlieklo na poľské bojisko a infekcia sa bleskovo šírila. Podľahol jej aj hlavný veliteľ ruských síl generál Dibič. Uhorské miestodržiteľstvo aj jednotlivé stolice vykonali niektoré opatrenia, aby do krajiny neprenikla. Dali strážiť severné hranice, ale to nepomohlo. Turčianski olejkári, ktorí navštívili ruské tábory so svojimi medicínami, doniesli cholerou na Oravu a do Turca. Už v júli 1831 tu umierali prví nakažení. Bol vydaný zákaz zhromažďovania, vzájomných návštev aj spoločných bohoslužieb. Zakázal sa podomový obchod, trhy i jarmoky. Napriek tomu nákaza plnou silou zachvátila aj východné Slovensko. Vrchnosť sa snažila hygienickými a sanitačnými opatreniami aj podávaním liekov chorobu potlačiť, ale ľudia boli nedôverčiví, nebalili na rady felčiarov, a preto bola úmrtnosť mimoriadne vysoká. Nespokojnosť ľudu vybičovali aj vojenské kordóny, ktoré bránili poddaným odísť na žatvu do južných krajov.

■ CHOLEROVÉ REBELIE

Medzi dedinským ľudom, mimoriadne zasiahnutým epidémiou, sa šírili fámy, že vraj páni trávia studne a chcú vyhubiť sedliakov. To bol popud ku krvavej vzbure vo východoslovenských stolicach, ktorá dostala názov Cholerové povstanie. Rozdráždené masy poddaného ľudu v Zemplíne, Šariši a na Spiši, vyzbrojené len sekerami a kosami, sa vrhli na panské sídla. Vyrabovali kaštiele a zabíjali šľachticov, panských úradníkov aj židovských nájomcov panstiev i krčiem. Povstanie potlačilo vojsko a štátariálne sudy dali povešať stodevätnásť vzbúrencov, aj keď počet obetí zúrivosti roľníkov bolo sotva tridsať. Takmer štyritisíc účastníkov rebélie potrestali väzením.

Keď na východe povstanie i epidémia boli takmer potlačené, koncom augusta cholera vtrhla do ľudnatých západoslovenských stolíc – Nitrianskej, Trenčianskej a Bratislavskej, a šírila sa ďalej na juh. Aj tu sa medzi ľudom objavila travičská legenda, ale s národnostným kontextom. Sedliaci na Záhorí boli presvedčení, že takto chcú Nemci vykynožiť Slovákov. Najviac bola postihnutá Nitrianska stolica a počty obetí v jednotlivých

Choleroú epidémiu na východe nášho územia a sedliacke povstanie spojené s obavami ľudí z jej následkov pripomína aj tento monument v Haniske pri Prešove.

sídlach sú vskutku desivé: vo Vrbovom zomrelo 487, v Starej Turej 445, Hlohovci 349, Šoporni 332 a Kútoch 303 ľudí. V celej stolici cholera zahubila vyše dvadsaťtisíc obyvateľov, niektoré dediny prišli až o tretinu populácie. V celej krajine choroba prepukla v 3 885 sídlach a zúrila od 13. júna do polovice novembra. Ochorelo 453 500 ľudí a 189 500 zomrelo. Úmrtnosť prekročila hranicu štyridsiatich percent.

Priaznivé výsledky vzhľadom na prísne proticholerové opatrenia dosiahlo mesto Bratislava, kde žilo už vyše tridsaťtisíc obyvateľov. Ochorelo tisícšesťdesiat tri občanov mesta, z nich sa však osemstosedemdesiat uzdravilo, a tak úmrtnosť tu bola oveľa nižšia ako v iných častiach Uhorska.

■ POVERY A ČARY

Vysoké počty obetí si táto vlna cholerovej pandémie vyžiadala v Rusku, Nemecku, Holandsku, vo Veľkej Británii aj v USA, kam sa rozšírila v nasledujúcom roku. Epidémii podľahli aj viaceré významné osobnosti – filozof Hegel, vojenský teoretik Clausewitz a aj ostrihomský arcibiskup so slovenským srdcom Alexander kardinal Rudnay. Nevedomý ľud s podozrením hľadel na dezinfekciu zdrojov pitnej vody, hoci sa vedelo, že práve voda je zdrojom nákazy, a používal vlastné recepty, ako zabrániť rozšíreniu choroby. Dedinčania si pletli prstene zo slamy, maľovali uhľom čiary na domoch, do okien kladli látku prikrýť džbány, aby do nich cholera spadla. V ruských dedinách verili, že k nim cholera neprenikne, keď sa o polnoci vyorie okolo dediny brázda. Pluh muselo ťahať dvanásť dievčienec a trinásť orala, ale všetky mali byť panny. Nakoniec pop pri slávnostnom sprievode brázdu posvätil. Mnohým dedinám „brázda“ nepomohla a ľudia preklínali dievčatá, že za panny sa len vydávali. Inde zas dvanásť nahých mládenčov o polnoci okolo obce ťahalo pluh, aby takúto medzu cholera neprekročila. V niektorých oblastiach Sedmohradska vykopal dva a pol metra hlbokú jamu, do ktorej zomretého na cholero zahrabali postojáčky, to vraj malo pomôcť. Židia na Zemplíne zahánali cholero aj svad-

bou mladého páru na cintoríne, kde boli pochované obeť cholery. Verili, že choroba sa uspokojí a nové životy už nebude žiadať. Rumunský ľud používal inú metódu: sedem panien upriadlo motúz a kto ho preskočil, cholero nedostal. V maďarských dedinách okolo Solnoku ženy zhotovili z ľanu tri strašidlá, slávnostne ich ako Morenu nosili po chotári a postavili na koncoch dediny. Každý bábke priviazali na krk kukuričný chlieb a hrnček s jedlom, aby cholero, keď by chcela vtrhnúť do dediny, postrašili a potom pohostili jedlom, čo ju malo uspokojiť. Tieto zaručené proticholerové medicíny sa v Uhorsku používali ešte aj v poslednej tretine 19. storočia.

sa však deväťdesiatdeväť vyliečilo a šesťdesiat zomrelo. V malých dedinách bola mortalita mimoriadne vysoká, v neveľkej Diviackej Novej Vsi s tristo obyvateľmi sa nakazilo štyridsaťdeväť ľudí a tridsaťtri zomrelo.

■ CHOLEROVÉ VOJSKÁ

Za krátkej vojny s Pruskom, ktorá vypukla koncom jari 1866, prišla na Slovensko ďalšia pohroma. Víťazné pruské regimenty vtrhli z Moravy na západné Slovensko a dovliekli sem aj nákazu cholery. Od júla 1866 sa od Skalice a Holiča nezadržateľne šírila. Situáciu zhoršoval chaos po vojnovej porážke, demoralizovaní vojaci cisárskej armády sa túlili po kra-

Americkí policajti v Seatle sa chránia rúškami pred španielskou chrípkou. Situácia, ktorá pripomína dnešné bezpečnostné opatrenia proti koronavírusu. Španielska chrípka však zabíjala milióny ľudí po celom svete. Dnes sa obeť počítajú na desaťtisíce.

Neprešlo ani päť rokov od skončenia veľkej cholerovej epidémie a už v júli 1836 sa objavila ďalšia. Zasiahla však len malý počet obcí, trpelo najmä severozápadné okolie Bratislavy. V Stupave jej podľahlo sedemdesiatdeväť nakažených. Aj v revolučnom roku 1849 navštívila cholera naše kraje. Dovliekli ju ruské vojsko, ktoré prišlo oslobodzovať Slovákov aj cisárovi verných Maďarov od košútovskej rebélie. Najviac trpeli ruskí vojaci, zomrelo ich vyše desaťtisíc, v bojoch s honvédmi padlo sotva päťsto Rusov. V krajoch, kadiaľ tiahla cárska armáda, sa epidémia rýchlo rozšírila. Citeľne zasiahla okolie Nitry.

V Mojmirovciach umrelo 142, Pohraniciach 96 a v Močenku 125 ľudí. Veľa obetí si vyžiadala na Myjave (175) aj v Novom Meste nad Váhom (125). Na severnom Záhorí Gbely zaznamenali 167 úmrtí, Kúty 79. Niekoľko životov si cholera vyžiadala aj v slovenskom dobrovoľníckom vojsku, ktoré sa v tomto priestore formovalo.

Aj v roku 1855 prepukli lokálne cholerové epidémie, pravdepodobne súviseli s Krymskou vojnou, v ktorej síce monarchia nebojovala, ale na ruské hranice vyslala tristo tisícovú armádu, aby svojou prítomnosťou viazala veľkú časť cárskych síl, ktoré nemohli brániť Britmi a Francúzmi obliehaný Sevastopol. Cholera preskočila aj k nám, ale epidémia nebola až taká rozsiahla. V Prievidzi ochorelo stopäťdesiatdeväť ľudí, z nich

jine. Cholera najviac zasiahla Skalicu, kde umrelo vyše päťsto občanov, na Myjave 252, Brezovej 274, vo Vrbovom 163, v Novom Meste nad Váhom 152 a v Stupave 116 ľudí. Podľa úradných správ sa epidémia skončila 5. decembra. Postihla 2 062 miest, mestečiek a dedín, kde ochorelo 147 211 osôb a z nich 67 000 zomrelo, 78 386 sa uzdravilo. Úmrtnosť bola stále veľmi vysoká. Dopisovateľ hospodárskeho časopisu Obzor, ktorý bol svedkom zhubného šírenia choroby v Skalici a na okolí, sa novinám zveril so svojimi pozorovaniami. Podľa neho cholera sa rozšírila preto, že vo vzduchu nebola „hromovina“, teda dlhý čas sa neblýskalo a nehrmelo, čo vraj inokedy zabráňovalo epidémii. Niečo pravdy na tom predsa len bolo, lebo cholera sa šírila najmä v horúcom a suchom období roka, keď naozaj zriedkavo hrmelo. Keď sa k tomu pridali aj vojenské ťaženia, dalo sa očakávať vzplanutie epidémie...

■ V HORÚCOM LETE...

V roku 1872 hrozila ďalšia cholerová epidémia. V mimoriadne horúcom a suchom júni zachvátila Rusko, v Kyjeve umieralo sto cholero nakazených denne. Panovala všeobecná mienka, že ju privliekli pútnici k pečorskej Larve. Na jeseň preskočila ruské hranice a prenikla do susednej Haliče a Sedmohradska. Napriek úsilíu úradov sa na jar rozšírila aj v Uhorsku. Opatrenia len málo pomáhali a začiatkom leta

sa objavili prvé prípady v Budapešti. Z epidémiou napadnutého a paralyzovaného mesta utekali sezónni robotníci a cholero rozšírili. Liptáci, čo boli v Pešti na „múračkach“, ju tiež zavliekli domov. V neveľkej Liptovskej Kokave napočítali stotridsať obetí, pustošila aj v Nemeckej (dnes Partizánskej) Lupči, v Ružomberku. Preskočila na Oravu, tu v celej stolici zomrelo dvetisíc ľudí. V Trstenej s dvatisícimi obyvateľmi zahynul každých desať, v Liesku, kde žilo tisíc obyvateľov, cholera skosila stošesťdesiat ľudí. Mnoho obetí pochovali na Kysuciach a na okolí Žiliny. V Krupine s tisícdesiatimi obyvateľmi len za dvadsať augustových dní zomrelo sto občanov, ale v Pukanci a na okolí nikto. Obyvatelia vedeli, že v prípade nebezpečenstva cholerovej pandémie musia piť vodu len z miestneho síroveho prameňa, čo si overili už v roku 1831. V sudoch ju rozvážali aj do okolitých dedín a ani tu sa nákaza nevyskytla. Zato však početné obeť zanechala na hornej Nitre, v Prievidzi zomrelo stotridsaťpäť ľudí, v Bojniciach sedemdesiatpäť.

■ NA DOLNEJ ZEMI

Počas predchádzajúcej epidémie zvlášť postihnuté západné Slovensko cholero z veľkej časti obišla, objavila sa len na okolí Holiča a v Brezovej, kde ochorelo tristo ľudí, z nich stosedemdesiatdeväť zomrelo. Brezovania si nákazu doniesli z peštianskeho trhu. Množstvo obetí cholery bolo v južných stolicach Uhorska, mimoriadne trpelo dolnozemske Slovensko. Takto nazývali roviny Békešskej i Čanádskej stolice a Báčky, ktoré boli obývané z veľkej časti Slovámi. V Békešskej Čabe zomrelo tisícpäťsto ľudí, v Sarvaši osemsto, v Poľnom Berinčoku päťsto a v Báčskom Petrovci tristo ľudí. Rovnako však trpeli maďarské, rumunské i srbské dediny, cholera si obeť nevyberala podľa národnosti. Až s príchodom chladnejšieho počasia koncom jesene epidémia ustúpila. V celom Uhorsku zanechala dvestopäťdesiat tisíc mŕtvych. Po tejto katastrofe sa rozhybala aj uhorská vláda a prijala nový zdravotný zákon, ktorý obmedzil šírenie ďalšej cholerovej epidémie hygienickými opatreniami aj osvetou. Už sa vedelo, že jeden zo zdrojov nákazy je pitná voda, a tak sa jej začala venovať väčšia pozornosť.

■ ŠPANIELSKA CHRÍPKA

Až objavom mikroorganizmov, pôvodcov morových a choleroých pandémiei Robertom Kochom v roku 1883, úpravou pitnej vody chlóróm a zvýšenou hygienou sa podarilo v Európe i v USA rozsiahlym pandemiám zabrániť. No i tak ešte cholera miestami pohrozila, ako napríklad v roku 1892 v Hamburgu, kde zomrelo takmer desaťtisíc ľudí. Od konca 19. storočia Slovensko cholerová epidémia prestala ohrozovať, zato však viackrát zúrila v Rusku a v krajinách tretieho sveta, kde sa vyskytuje aj dnes. Po katastrofálnom zemetrasení v roku 2010 zachvátila ostrov Haiti, kde zomrelo takmer päťtisíc obyvateľov.

Posledná epidemická pliaga pustošila Slovensko v rokoch 1918 – 1920. Bola to španielska chrípka, ktorá vypukla v západnej Európe a USA na konci vojny. Pod pomenovaním „španielska náčha“ si na Slovensku vyžiadala desiatky tisíc životov. Presné čísla nie sú známe, keďže následkom vojny veľa ľudí trpelo podvýživou a mierne zvýšená teplota ich dokázala usmrtiť. V celom svete „španielka“ zahubila okolo päťdesiat miliónov ľudí. V porovnaní s týmito číslami sa súčasná epidémia stále javí ako nepatrná hrozba, ale poriadne nafúknuť médiami.

Štúr, Dostojevskij a Švantner na vlnách internetu... Divadlo ponúklo inscenácie online

Lukáš PERNÝ – Foto: internet, propagácia SND

Divadlo je prchavé umenie. Vznikne, udeje sa (napokon, možno aj preto sa to nazýva divadlo), vytvorí zážitok a zanikne. Riport z inscenácie je aktuálnym textom do momentu derniéry, inou situáciou je stav globálnej pandémie, keď je času akosi priveľa, ba dokonca je dosť času aj na sledovanie záznamov z divadelných inscenácií. Vtedy aj staršie texty a idey, ktoré boli založené akoby do depozitu, ožívajú.

Slovenské národné divadlo uviedlo takto tri inscenácie, ktoré si podľa môjho úsudku zaslúžia pozornosť aspoň v troch úlohách mikrocenzurách. Dve z nich som zažil naživo, takže ich môžem o to objektívnejšie zhodnotiť. Videá boli zverejnené v rámci projektu #SNDdoma #somedoma.

BRATIA KARAMAZOVCI

Filozofia a teológia majú len málo príležitostí, keď sa môžu zamiešať aj do života ľudí, ktorí sa o ne nikdy nezaujímali. Divadlo a film sú špecifické formy, ako zásadné filozoficko-teologické spory priblížiť bežnému človeku, a to cez životné problémy blízke nám všetkým (láska, nenávisť, nevera, vášeň, túžba, rodinné vzťahy). A práve tento existenciálno-psychologický rozmer filozofie nám v beletrizovanej forme ukazuje veľký ruský filozof Fiodor Michajlovič Dostojevskij.

Bratov Karamazovcov som videl asi pred štyrmi rokmi. Po skončení tejto inscenácie som zastal pred novou budovou SND a prehodnocoval svoje ideové postoje. Môžem zodpovedne prehlásiť, že išlo vôbec o jeden z najlepších divadelných zážitkov, ktoré spôsobili onen princíp katharsis. Nevedel som, či sa mám stotožniť s Ivanom Karamazovom alebo Aljošom. Herci, z ktorých mnohí sa o pár rokov neskôr nechali zlúkať politickými

Tentoraz naozaj nevsedný zážitok zo Slovenského národného divadla prináša aj inscenácia Karola Horáka Prorok Štúr a jeho tiene s hlavnými protagonistami Janom KOLENÍKOM (Košút) a Robom ROTHOM (Štúr).

kými kampaňami či plytkými komerčnými seriálmi, práve tu predvedli skutočné umenie a ukázali svoje kvality. Bolo mi vlastne aj ľúto, že aktéri, ktorí majú na viac, musia pre vlastnú existenciu participovať na odpadovej kultúre komerčných televízií. Karamazovci ako dramatizácia ruskej klasiky v réžii Romana Poláka, získali cenu Dosky 2013. Zhýralého starého Karamazovova excelentne zahrál

Dušan Jamrich, femme fatale (Grušenku) Táňa Pauhofová a Ivana Karamazovova Tomáš Maštalir. K tomu vynikajúca hudba Lucie Chůtkovej.

NEVESTA HŮL

Keď som v lete čítal Švantnera, udivil ma svojou fantáziou a schopnosťou premeniť slovenské hory na miesto plné prizrakov, mytologických postáv a strašidel-

ných vízií. Obrazovnosť tohto človeka pracovala na plné obrátky a využili ju aj tvorcovia divadelnej inscenácie Nevesty hŮl. Švantner je jeden z najmystickejších slovenských autorov, porovnateľný svojou literárnou kvalitou s raným Gogolom alebo Marquezom. Réžisér Roman Polák, dramaturg Daniel Mailing a scénograf Pavol Borák poňali Švantnerovu poviedku skutočne originálne. Oheň, dym, voda, nahota, expresionistické výkriky, prelínanie sna so skutočnosťou, erotika a horor. Najlepšie herecké výkony v tejto inscenácii predvedli Dano Heriban, Jozef Vajda, Milan Ondřík, ale aj Dušan Jamrich.

Tak ako je u Dostojevského Grušenka tak u Švantnera Zuna. Motív femme fatale tu je spojený so slovenskou prírodou. Milujete ju – aj nenávidíte, preklínate – aj odpúšťate. Mení sa z poetickéj víly na šelmu, vyvolávajúcu až démonickú posadnutosť. Švantner bol unikátny autor a podarilo sa mu vystihnúť tie svetlé, ale aj temné časti duše Slovanov. Môžete tu nájsť prvky štúrovského romantizmu, psychologickú tragikomédiu, ale najmä magické prvky, kde sa smrť, milovanie, hrôza, strach, nenávisť spájajú do jedného emocionálneho kokteilu. Švantner vás vystraší, dostáva vás do existenciálnych úzkostí, no zároveň konfrontuje s vlastnou fantáziou, vlastným vnútom. Tak ako Gogol i Švantner nachádzajú v našej kultúre bludičky, víly, čarodějnice, duchov, démonov, ale aj vieru, anjelov a lásku k prírode. Táto dialektika krásy a hrôzy rozhodne stojí za pozretie a prežitie – divadelníkom sa to skutočne podarilo.

PROROK ŠTÚR...

„Zrušíme poddanstvo, vyhlásime slobodu tlače, rovnosť národov, samostatné Slovensko, rovnosť pre všetky národy, právo používať rodný jazyk na školách, v kostole, úradoch. Kodifikovali

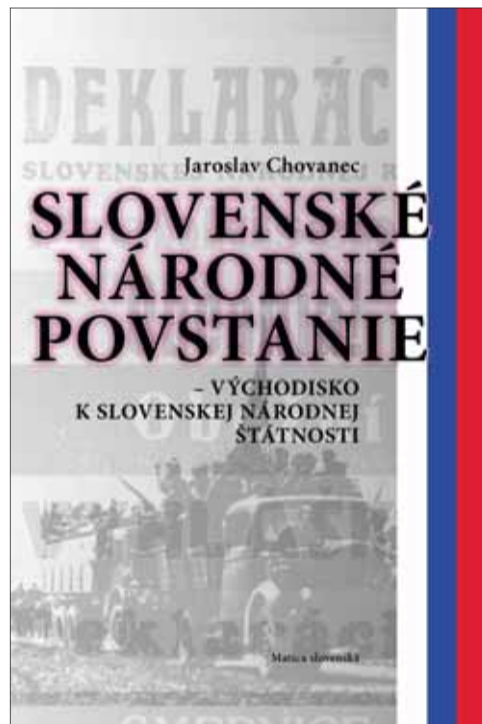
sme slovenčinu. ... Už nemecký filozof Herder povedal, že vývoj nie je náhodný a že budúcnosť a perspektíva je v Slovanoch. Naše básne, piesne, povesti sú plné prirodzenej ľudskej tragiky, ale aj radosti zo života, a práve táto skrytá energia môže oživiť európsku kultúru, ktorá sa až doteraz utápala v skepticizme. Veď máme aj skvelých básnikov, čo píšú po slovensky, Sládkovič, Janko Kráľ, Botto. Budúcnosť patrí Slovanom,“ hovorí Ludovít Štúr v inscenácii Karola Horáka.

„Pridaj sa na správnu stranu, lebo tá história vysmeje. Na koho strane si? Demokrat alebo pansláv? Agent Ruska? ... Koniec feudalizmu. Uhorsko meníme na moderný kapitalistický štát. Sloboda tlače, každoročný snem v Pešti, rovnosť pred zákonom, národná garda, rovné súd-nictvo, národná banka, všeobecné zdanenie... My uhorskí liberáli považujeme Slovensko za integrálnu časť Uhorska na čele s peštianskou vládou,“ oponuje mu v inscenácii Ludovít Košút.

Zakladateľ Národných novín Ludovít Štúr a jeho dvaja druhovia Hurban a Hodža v spracovaní Karola Horáka. To je tretia online inscenácia SND, ktorú sa oplati vidieť. Opäť je súčasťou divadla filozofia, tentoraz filozofia dejín slovenského národného bytia a jej konfrontácia s realitou meruósmych rokov. Špecifický rukopis Karola Horáka je prítomný aj v inscenácii Prorok Štúr a jeho tiene. Je málo divadelných inscenácií, kde si môžete vypočuť ideový spor medzi Štúrom a Košútom a Štúra s Viedňou, ale aj príbeh zo súkromia slovenských národných buditeľov. Na jednej strane môžeme vidieť štúrovcov ako organizátorov revolúcie, na strane druhej ich smutné a biedne osudy pri ich partnerkách Ostrolúckej, Pospíšilovej, Kellnerovej-Hodžovej a Jurkovičovej. Divák tak spoznáva svet vtedajších intelektuálov, ale aj svet sklamaných romantikov.

Povstanie 1944 ako skutočné východisko k slovenskej štátnosti Odôvodnené publikačné podstaty

KNIHA TÝŽDŇA

Profesor Jaroslav Chovanec patrí medzi našich súčasných najvýznamnejších odborníkov v oblasti teórie štátu a práva a ústavných právníkov, pričom sa systematicky celoživotne venuje tejto problematike vo vedeckovýskumnej, vedeckopedagogickej i v publikačnej činnosti, ktorú tvoria desiatky monografií a vysokoškolských skript, stovky štúdií, vedeckých, odborných i populárno-náučných článkov, recenzií a správ, ako aj s ňou súvisiaca prekladateľská činnosť zo zahraničnej literatúry.

Odborná činnosť prof. Chovanca nemá len teoretické zameranie, ale jeho pôsobenie v rozličných funkciách a expertíznych skupinách je spojené s budovaním socialistickej česko-slovenskej federácie a po novembri 1989 zasa všetky jeho úsilia smerovali na prípravu a od roka 1993 aj na realizáciu fungovania ústavnoprávneho systému demokratickej Slovenskej republiky či neskôr s jeho právnou aproximáciou v rámci štandardov Európskej únie. Tretí rozmer osobnosti prof. Chovanca tkvie v jeho národnej angažovanosti a vo vlasteneckých postojoch, aj ako dlhoročného matičného funkcionára a aktivistu.

Profesor Jaroslav Chovanec svoje osemdesiate piate narodeniny (narodil sa 7. februára 1935) a vlnajšie sedemdesiate piate výročie vypuknutia SNP spojil skutočne famózne do monografie Slovenské národné povstanie – východisko k slovenskej národnej štátnosti, ktorá vlni vyšla vo Vydavateľstve Matica slovenskej. Tieto okolnosti, teda životné jubileum, rodinná národnárska a povstalecká tradícia, výročie SNP v spojení s odbornou ústavne právnickou erudíciou prof. Chovanca, boli hlavnými inšpiráciami na napísanie tejto publikácie, takej dôležitej nielen z aspektu dejín ústavného práva na Slovensku, ale tiež z hľadiska vývoja súčasnej slovenskej spoločnosti a jej právneho vedomia. Stále sme totiž svedkami spochybňovania základných dejinných hodnôt, žiaľ, aj významu a odkazu SNP ako najdôležitejšieho mezníka moderných slovenských dejín a ich demokratického aj pozitívneho právneho smerovania.

Pavol PARENÍČKA

MEDIAILÓN

Básnik, humorista a novinár Jaroslav SCHUT mal ako životné krédo tri pramene svojho života – lásku, prírodu a humor. Tieto pramene sa však v jeho literárnej a humoristickej tvorbe vždy spájali do jednej rieky. Osud mu však nedoprial vychutnať si ich do poslednej kvapky. Zomrel nečakane pred dvadsiatimi rokmi, 18. apríla 2000, vo veku nedožitých päťdesiatštyri rokov.

Rieka Jaroslava SCHUTA

Študoval na Elektrotechnickej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Začínal ako technik v bani Nováky, múzy však nad jeho prácou zvíťazili. V rokoch 1986 – 1989 bol riaditeľom Mestského kultúrneho strediska v Prievidzi. Tu začínal ako novinár v okresných novinách Prieboj. Od roka 1995 bol redaktorom vikendovej prílohy denníka Slovenská republika, neskôr pôsobil v denniku Nový deň.

Knižne debutoval v roku 1979 básnickou zbierkou Fialový hrom, v roku 1992 napísal ocenenú rozhlasovú hru Nebeský oheň. Básne a poviedky uverejňoval v antológiách Doma, Po valasky od zeme, Sonety ročných období, V znamení života, Žihadlice, v humoristických časopisoch zase fejtóny a aforizmy.

Jeho meno sa spája najmä s humoristickým programom Slovenského rozhlasu Echorádio pod vedením redaktorky Tamary Chlebovej, ktoré patrilo v deväťdesiatych rokoch medzi najpočítanejšie relácie. Jeho humor nebol pichľavý, ale ľaskavý a čerpajúci z paradoxov života. Spolu s humoristami Zdenom Luknárom, Vladimírom Nosálom a Janom Grexom napísal desiatky scénok, ktoré majstrovsky interpretovali Magda Paveľková, Ivan Vojtek, Ján Mistrík, Ivan Letko, Peter Bzdúch a Dušan Tarageľ.

V roku 2000 mu posmrtné vyšla básnická zbierka Medzi nebom a ženou. V roku 2006 pri príležitosti šesťdesiateho výročia jeho nedožitých narodenín Občianske združenie Benedikt vydalo monografiu pod názvom Jaroslav Schut – básnik a novinár.

Text a foto: Ivan KRAJČOVIČ

HUMORESKA

Mnohí tvrdia, že život po pandémii už nikdy nebude taký ako pred ňou. Všetko zlé je aj na niečo dobré. Keď sa v dnešnej situácii spätne pozrieme na uplynulé roky, mnohé sa nám bude zdať smiešne, nepodstatné, tragikomické. Azda sa vrátia do povedomia ľudí skutočné hodnoty, racionálne rozmyšľanie a návrat k normálnemu životu. Azda prestanú šílenstvá ako masové oblievanie sa ľadovou vodou, reťazové príhľupe akcie typu MeToo, AllFor, Pride, mimochodom všetko s anglickým názvom. Azda opäť ľudský život bude to najcennejšie na svete.

Komunálna satira si s obľubou brala za terč lekárov a celý zdravotnícky personál. Žaloby, upodrozrievania, ohovárania, úplatkové kauzy. Zo dňa na deň národ

statok zdravotníckeho vybavenia. Záchranári ohrozujúci seba samých, aby pomohli ostatným. Mládež, ktorej boli podsúvaní „hrdinovia“ typu Rambo a víťazi

cov. Severné Taliansko je kruto postihnuté epidémiou. Katolícky kňaz otec Giuseppe Berardelli bol pozitívne testovaný na prítomnosť koronavírusu. Farníci mesta

Berardelli nasledoval príklad svätého Maximiliána Kolbeho. Lenže jeho príbeh sa udial pred sedemdesiatimi deviatimi rokmi. Z Osvienčimu ušiel väzeň. Vedenie tábora za trest vybralo desať väzňov, ktorých odsúdilo na smrť. Svätý Maximilián Kolbe obetoval svoj život. Ponúkol sa na výmenu za mladého muža, ktorý mal rodinu.

Môžeme si byť istí, že v tejto neľahkej dobe aj medzi našimi zdravotníkmi, kňazmi a celou spoločnosťou sú a budú podobní hrdinovia. Všimajme si ich a dávajme ich za príklad. Možno sa nová generácia ešte dá zachrániť.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Náš život po smrteľnej vírusovej plagi

vytriezvel. Zrazu nikto nezavídi lekárom platy, pritom nižšie, než by mohli dostať pár kilometrov za našimi hranicami. Platy z väčšej časti ako výsledok práce v nočných službách a počas víkendov. Odrazu sme uvideli riziká, ktorým sú denne vystavení. Styk s nakazenými ľuďmi, život v nebezpečnom prostredí, útoky slovné až fyzické, nedo-

televíznych súťaží o čo najväčšiu hlúposť, vari dostane iné vzory. Nielen mládež. Liberálne štvánice na kňazov a najmä na celú katolícku cirkev paušalizovaním niektorých nehodných jednotlivcov nemali už dlho konca-kraja. Ešte stále má liberálna mafia v rukách najväčšie médiá. Inak by neprechádzali bez povšimnutia nových hrdinov a svät-

Casnigo, kde slúžil, sa poskladali a kúpili pre neho pľúcnu ventiláciu. Talianský kňaz, aj keď vedel, že bez nej mu hrozí istá smrť, ju daroval mladšiemu pacientovi. V našich médiách práve rezonujú udalosti pred sedemdesiatimi rokmi, neuplynie deň, aby nám nepripomenuli smutné osudy deportovaných do koncentračných táborov. Otec

K storočnici regionalistu a zanieteneho učiteľa Františka KREUTZA Zbojnícke príbehy písal prózou i veršami

Július LOMENČÍK – Foto: Archív MS

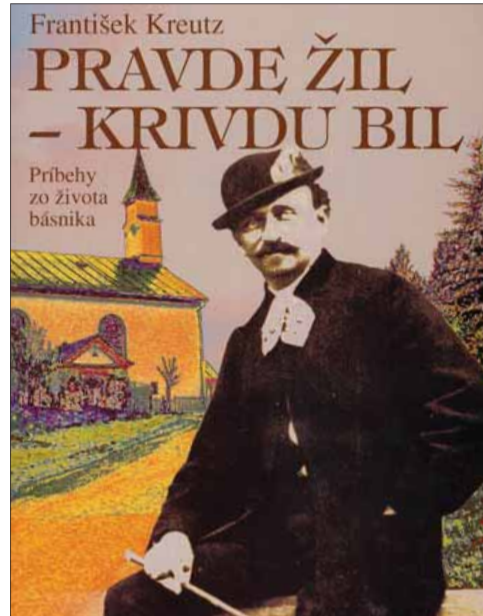
Zanieteny učiteľ František KREUTZ (12. 1. 1920 Cinobaňa-Katarínska Huta – 19. 12. 2004 Brezno), pre ktorého pedagogické pôsobenie nebolo len zamestnaním, ale zároveň poslaním, je svojou literárnou činnosťou v slovníkoch spisovateľov uvedený ako prozaik a spisovateľ pre deti a mládež, ktorého tvorba oscilovala na rozhraní historickej prózy a povestí. Východiskom bol jeho vlastivedný, historický a literárny regionálny výskum v dvoch geograficky odlišných krajoch Slovenska – rodného Novohradu a Horehronia, s ktorým spojil značnú časť svojho života. Venoval sa aj všestrannej kultúrno-osvetovej práci.

Z rodinného prostredia najväčší vplyv mala na formovanie jeho osobnosti matka Jozefína, rod. Hoffmanová. Syna ovplyvnila aj zmyslom pre ľudový rozprávačský prejav. O vzťahu k matke sa dozvedáme z textu Medailóny o mamičke, v ktorom sa vyjadril, že „matkine oči, tie najkrajšie ako na svete, sú ako zrkadielka. Zrkadielka zvláštne v tom, že v nich nespátráš podobu toho, kto do nich hľadí, ale podobu toho, kto nimi hľadí. A nie je to podoba hocijaká. Kto sa do tých očí pozorne zahľadí, vidí v nich matkinu dušu, preto sú matkine oči zázračné zrkadielka“.

MEMORIÁL

František Kreutz študoval na Učiteľskom ústave v Lučenci (1935 – 1938) a maturoval na Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici (1939). Po maturite v školskom roku 1939/1940 sa stal výpomocným učiteľom v Poltári a na lazoch Krnej. Potom pôsobil na Látkach (1940 – 1941), na lazoch v Podkriváni (1941 – 1942) a napokon pred odchodom na vojenskú službu ako dočasný učiteľ opäť na Látkach (september 1942). Počas celého trvania základnej vojenskej služby sice nebol odvelený na front, ale podľa vlastných slov „... sme s istotou vedeli, že po dvoch rokoch sa neoblečieme do civilu“. Vojenským operáciám sa nevyhol, pretože sa aktívne zúčastnil na bojoch v Slovenskom národnom povstaní. Neľudskosť vojny pocítil v zákopoch pri Vrútkach, kde podľa osobného vyjadrenia „... prvého septembra 1944 som si úchytkom pripomínal začiatok školského roka, unesený predstavami zrodenými z dátumu som sníval o tom, ako stojím v triede pred štyridsiatimi pámi zvedavých očí. – Pozabudol som, že v nenormálnych časoch všetko ľudské je klamom a drs-

nou skutočnosťou zostáva len ľudská zbesilosť. Odpoľudnie toho slávnostného dňa pre učiteľov ma o tom presvedčilo, keď sedem nemeckých messerschmidov v hodinovej večnosti kropilo naše zákopy z palubných guľometov“.

Vojna sa skončila začiatkom mája 1945, demobilizovaný bol však až 28. februára 1946, lebo po dodatočných odvodoch v Lučenci ho ako podporučiaka Česko-slovenskej armády na Slovensku znova uznali za „schopného“. Keď sa konečne obliekol do civilu, ako definitívny učiteľ sa vrátil do školských služieb prvého marca 1946. Vrátil sa do čarokrásneho prostredia v Látkach a od prvého septembra 1947 sa stal riaditeľom Štátnej meštianskej školy v Detvianskej Hute. V roku 1948 vykonal odbornú skúšku pre bývalé meštianske školy z predmetov slovenský jazyk, dejepis a zemepis. Začiat-

kom jesene 1950 životné osudy spojil s horehronským prostredím (najskôr so Šumiacom a potom s Breznom), kde prežil svoj ďalší aktívny život.

František Kreutz písal historické prózy a povesti, ktoré vydal v knihe Kľatba na Muráni (1972). V príbehoch

zobrazoval mravnú silu jednoduchých ľudí. Do poeticky ladeného rozprávania neraz vsúval sociálne motívy, lebo v tých časoch „... boli na svete páni a poddaní. Pánovi bolo, ako bolo, ale poddanému iba zle bývalo“. Rozprávač príbehov sa síce usiloval o neustrannosť, predsa však zaujímal aj vlastný postoj k činom jednotlivých postáv. Literárne sprístupnil cyklus povestí so zbojníckou tematikou, ale bez postavy Jánošíka. Zaujal ho viac rodák z Tisovca Jakub Surovec (1715 – 1740), ktorého po výsluchu a dokazovanom pokračovaní odsúdili na trest lámaním v kolese na breznian-

ských Viselniciach 11. októbra 1740. Tento zbojník s deväťčlennou skupinou zamestnával feudálne vrchnosti v siedmich stolicách, ako aj v priľahlej časti poľského Podhalia. Jeho kumpána Tomáša Greguša, rodom z Kubách (teraz Spišské Bystré), pretože bol „menším“ zbojníkom, 14. októbra „len“ obesili. Kreutz v breznianskom archíve našiel zápis z vypočúvania obidvoch týchto zbojníkov.

Zaujímavosťou je, že Kreutz ponúkol literárne spracovanú zbojnícku tematiku aj z oblasti Novohradu. Zárodky záujmu sú v rodinnom prostredí zásluhou matkinho rozprávania. Neskôr si dotváral realistický obraz Surovca na podklade autentických dokumentov, pričom niektoré z nich ho nasmerovali aj do rodného kraja. Zo súdneho protokolu breznianskeho magistrátu sa dozve-

del, že Jakuba Surovca na zboj nahovoril Martin Poliak práve v Cinobani. Surovec na otázku, kde sa s Martinom Poliakom spojil, odpovedal, že „na Sino bani (Cinobani pri Lučenci) fatens sa jednal na službu, kde tiež i ten Martin fatentom jeho zvedol preč zo služby a prišli na brezniansky salaš na Čierny vrch rečený“. Vo vystúpení tohto zbojníka videl, že jánošíkovská tradícia „vznikala“ pred i po Jánošíkovom vystúpení. Všetky vystúpenia sa napokon zliali do jednej „jánošíkovskej tradície“, ktorá sa stala neodmysliteľnou súčasťou bohatstva slovenskej slovesnej kultúry, motívom rozprá-

František KREUTZ sa ako literát venoval najmä zbojníckej tematike, na ktorú zbieral podklady v miestach svojho učiteľského pôsobenia.

vok, piesní, povestí a príbehov, drsnej skutočnosti kolektívov anonymných tvorcov. Vznikali v ich predstavách o spravodlivom usporiadaní života ľudí podľa Božích zákonov. V tomto duchu na podklade získaných autentických historických dokumentov o Jakubovi Surovcovi sa F. Kreutz inšpiroval k povestiam i k historickým prózom: Mýtnanský mýtnik, Podme, chlapi, podme zbíjať, Surovcov testament a Keď si, zbojník, taký pán, ktorá vyšla v knihe Helpianska bosorka (1985).

Z už publikovaných príspevkov, ako aj z rozprávania a z rukopisov sa František Kreutz odhodlal k ich básnickému stvárneniu vo Veršovanom testamente zbojníka Tomáša zo Spiša (1990, rukopis): „Úmysel dávnejšie vôľu mi sužoval, / by z dejov BREZNIANSKYCH niektorý zveršoval, / tým činom doplnil, čo v spisbe byť malo / a dlhé stáročia veru tam chýbalo.“ Z historického materiálu sa pokúsil napísať epos, ktorý má svoju faktografickú hodnotu o zbojníckych aktivitách Jakuba Surovca.

V povestiach so zbojníckou tematikou František Kreutz tak ako ľud videl v zbojníkoch a ich činoch stelesnenie túžby po pomste a po slobode, preto príbehom dal silný sociálny rozmer a svojim záverečným riešením ich vníma ako spravodlivé potrestanie zla páchaného na lude.

František Kreutz síce v slovenskej literatúre patrí skôr k druhoradým autorom, ale rozšírením jánošíkovskej tradície v literárnom spracovaní o postavu Jakuba Surovca obohatil obraz „zbojníčenie“ v slovesných prejavoch.

Alexander MATUŠKA udával smer slovenskej literatúre 20. storočia Razantný a ostrý kritik z Vlkanovej

Jozef SLIACKY – Dobová karikatúra

Z literárnych vedcov a kritikov, ktorí sa v minulom storočí venovali najmä slovenskej tvorbe, vyniká Alexander MATUŠKA, ocenený v roku 1969 titulom Národný umelec. Zomrel pred štyridsiatimi piatimi rokmi prvého apríla 1975 v Bratislave.

Alexander Matuška sa narodil na brehu Hrona vo Vlkanovej 26. februára 1910. Na Karlovej univerzite v Prahe vyštudoval filozofiu, český a slovenský jazyk, ale i latinčinu, gréčtinu a francúzštinu. Od roka 1935 učil na gymnáziách a učiteľských ústavoch v Leviciach, Bratislave, Michalovciach a Banskej Bystrici, kde ho zastihlo SNP. Pridal sa na stranu povstalcov a Vianoce v roku 1944 prežil za mrežami. Po vojne pracoval na Povereníctve informácií a Povereníctve školstva, redigoval Národnú obrodu a šéfoval Slovenským pohľadom a najdlhšie – od roka 1959 až do úmrtia – pôsobil v Ústave slovenskej literatúry SAV.

■ NOVÝ VIETOR...

Už ako študent Karlovej univerzity zaujal Alexander Matuška úvahou Hra na fujaru a pokrok. Pravda, viac pozornosti ňou vzbudil v Čechách, keďže vyšla v časopise Pritomnosť. Nový vietor do slovenskej literárnej kritiky zavial z Matuškových Portrétov spisovateľov (1934). Ako napísal v Slovníku

slovenských spisovateľov (1999) Jozef Špaček, zameril sa v nich „najmä na neľútostnú kritiku konzervativizmu, staromilstva, meštianstva, strachu z originality a experimentovania, keďže tieto vlastnosti sa v značnej miere týkali mnohých vtedajších autorov. Už vtedy začal kultivovať svojský štýl, v ktorom zámerne používal nesprávne gramatické tvary, inverzný slovosled, slangové výrazy, kalky, bohemizmy, hovorové frázy, smerujúc takto k svojráznemu humoru a britkej irónii“.

Literárny kritik Albín Bagin, Matuškov nasledovník, sa vyjadril, že Alexander Matuška vychádzal zo životných skúseností a z dôkladného poznania cudzej (najmä francúzskej) a domácej (najmä romanticko-štúrovskej) literatúry.

■ ZLOŽITÁ POVAHA

Knižné práce Alexandra Matušku vyšli hneď po skončení druhej svetovej vojny, aj keď monografiu Vajanský prozaik napísal už pred ňou. Ak literárna história spomína Vajanského ako tvrdého

kritika, Matuška sa ukázal byť ešte razantnejším a našiel v sebe odvahu zaujať odmietavý postoj k zaužívaným chválospevom, keď Vajanského (a nielen jeho) dielo konfrontoval s dielami svetových prozaikov. Podobne nebojácne, ale argumentačne jasne vyznievajú aj jeho zbierky esejí Profily (1946)

ČRŤA

a Nové profily (1950), v ktorých sledoval tvorivú aktivitu slovenských literátov od romantikov po modernu.

„My nepoznáme pravú, mužnú, chlapeckú úctu k niečomu, niekomu: poznáme len úctivosť alebo grobianstvo,“ napísal o Matuškoví Štefan Žáry. „... Vedel zmáknúť ako vosk, lež nedal sa miesiť ani ochutnať do medova. Bol neobľomný, zaťatý, hrdý. Zložitá povaha ...“

■ PLATNOSŤ ÚSUDKOV

V knižných prácach Alexandra Matušku z päťdesiatych rokov síce nemožno nevyčítať ideologický tlak, napriek tomu podstata jeho hodno-

tenia má trvalú platnosť a pomáhala, aby aj diela tzv. socialistickeho realizmu dosahovali úroveň presahujúcu obdobie svojho vzniku.

Začiatkom šesťdesiatych rokov sa A. Matuška zameril na detailný rozbor diela českého spisovateľa Karla Čapka v monografii Človek proti skaze, ktorá vyšla po slovensky i po česky.

„Uplatnil aj antropologický pohľad na tvorivé úsilie K. Čapka, zameraný nielen na jeho vzťah k súčasnosti, ale aj k možným dosahom mechanizácie na bežný život človeka a hrozby jeho odľudštenia v procese vedecko-technického pokroku.“ (J. Špaček). V šesťdesiatych rokoch vydal aj monografie o predčasne zosnulom prozaikovi Rudolfovi Jašíkovi a o Jozefovi Cigerovi Hronskom. Pri hodnotení tohto zvolenského

rodáka a správcu Matice slovenskej v ťažkých vojnových časoch, ktorého životná púť sa zavŕšila v ďalekej Argentíne, vychádzal Matuška z objektívnych daností, uznával kvalitu Hronského próz pre dospelého i detského čitateľa aj ich význam pre slovenskú literatúru – až na román Svet na trasovisku, keď sa nedokázal zmieriť s Hronského iným pohľadom na udalosti SNP.

■ (NE)BOL TO PRVÝ APRÍL...

Alexander Matuška zomrel prvého apríla 1975. Na jeho posledné chvíle si spomína Miroslav Mittelmann-Dedinský: „... Večer 31. marca 1975 bol Matuška sám vo svojom byte na Chorvátskej ulici a bolo mu smutno. Okolo desiatej mi zavola, aby som prišiel na pohárík valtického. Odmietol som. Jednak som bol unavený, jednak ma boleli zuby. Zavolať potom Emila Lehtu, ten zrejme lepšie pochopil jeho samotu ako ja. Nadránom okolo štvrtj ma z ťažkého spánku prebudilo cenganie telefónu. Emil Lehta ma prebudil z olovených mrákot a napodiv pokojným hlasom mi povedal, že Alexander Matuška je už hodinu mŕtvy a vraví to v prítomnosti lekára, ktorý smrť konštatoval. Hoci bolo prvého apríla 1975, bola to pravda v tej najobnaženejšej podobe.“

Nuž, zostáva vari dodať, že kritik Matuškovho razenia by sa zišiel aj v súčasnosti, keď máme vari viac básnikov a spisovateľov ako pekárov.

Štefánikov pamätník v Komárne má dramatické osudy Na sochu generála sa poskladali vojaci

Text a foto: Jozef ČERNEK

Vojaci 12. pešieho pluku Československej armády, pomenovanom po generálovi M. R. Štefánikovi, dali v roku 1930 postaviť v Komárne svojmu vojenskému vzoru sochu pri ceste vedúcej do pevnosti, kde bol tento armádny útvar dislokovaný. Pomník postavili z prostriedkov, ktoré získali zbierkou medzi sebou. Sochu odhalili 3. mája 1930 v parku Anglia medzi dôstojníckym pavilónom a pevnosťou.

Autorom pomníka bol známy český sochár, vynikajúci medailér a portrétista Otakar Španiel (1881 – 1955). V roku 1938 peší pluk prevelil do Banskej Bystrice a sochu spolu s ním premiestnili na vrch Urpín. Tu zotrvala do konca druhej svetovej vojny. Po jej skončení sochu previezli späť do Komárna a 9. mája 1948 – po

FOTORIPORT

odstránení pomníka generála Juraja Klapku – umiestnili na Radničnom námestí. Odtiaľto ju v päťdesiatych rokoch opätovne odstránili a v roku 1968 vrátili do parku Anglia (v tzv. Ružovom sade), lenže o šesť rokov neskôr v čase normalizácie ju znova odstránili. Po politických zmenách v roku 1989 Štefánikovu plastiku osadili na dôstojnom verejnom priestranstve. Jej reštaurovanie a výstavbu podstavca s architektonickým riešením pomníka investorsky zabezpečil Mestský úrad v Komárne v roku 1990. Nový pomník za prítomnosti najvyšších štátnych orgánov slávnostne odhalili 28. októbra 1990 na Štefánikovom námestí pred novozria-

Socha M. R. Štefánika stojí dnes pred Domom Matice slovenskej v Komárne.

deným Domom Matice slovenskej v Komárne. Autormi architektonického projektu boli Ing. arch. Ivica a

Milan Schwarzovci a reštaurátorské práce vykonal akademický sochár Ondrej Csütörtöki. Na finančnom

zabezpečení okrem Mesta Komárna sa podieľalo aj Ministerstvo kultúry SR a skromná zbierka občanov mesta.

Vzdelávame sa celý život

Martin HAJNIK

Po novelizácii stanov a so začiatkom nového roka sa regionálni matiční pracovníci zúčastnili na školení k novele stanov MS a historickým milníkom v roku 2020. Lektormi prvej časti vzdelávania boli predseda MS Marián Gešper a tajomník Ján Seman. Druhú časť viedol doc. Pavol Parenička, ktorý hovoril napríklad o sedemdesiatom piatom výročí oslobodenia Slovenska, dvojstom výročí Andreja Sládkoviča, stom výročí úmrtia Štefana Bezáka a podobne...

Vnútroštruktúrne vzdelávanie Matice slovenskej sa uskutočňuje na základe

štátutu, ktorý prijal predseda Marián Gešper po prerokovaní v Predsedníctve MS, a to 2. 4. 2018, pričom prvá sa uskutočnila 22. 5. 2018. Úlohou je zabezpečiť vnútorné vzdelávanie matičných zamestnancov. V súlade

MATIČNÉ ŠKOLENIE

so štatútom každý novoprijatý zamestnanec, ako i terajší zamestnanci si prehlbujú vedomosti z matičných dejín a reálií aj zo sumáru národných dejov, rovnako z matičnej legislatívy. Vnútroštruktúrne vzdelávanie zabezpečuje

osvojenie si základných vedomostí, ktoré obsahujú poznatky o živote a diele profesionálnych či dobrovoľných matičných činovníkov a iných ťažiskových postáv slovenských dejín, ako aj súčasných matičných a národných osobností a historických súvislostí z oblastí národného diania. Stupňom a úrovňou vedomostí sú základné a komparačné súvislosti týchto oblastí a tém pre zamestnancov, pričom dosahované vedomosti majú byť priamo úmerné aj vzdelanostnému, odbornému či personálnemu postaveniu zamestnanca MS. V tomto aktuálnom

úsilí sa nadväzuje na krčmérovské a škultétyovské požiadavky na zamestnanca MS, ktorými je v podstate stále služba národu, a bez ohľadu na pracovnú pozíciu musí mať nevyhnutne širšie vedomosti z matičného vývoja, legislatívy a národných dejín.

V priebehu rokov 2018 – 2020 sa uskutočnilo osem školení. Okrem toho pripravilo aj ČÚ MS niekoľko školení, ktoré zabezpečoval riaditeľ členského ústredia Dr. Martin Fejko spoločne s Mgr. Martinom Hajnikom a ďalšími kolegami. V roku 2019 sa uskutočnilo v niektorých termínoch testovanie pracovníkov MS, ktorí absolvovali školenia.

Okrem toho prebiehala aj pravidelná emailová komunikácia, zadávanie úloh a elektronická forma vzdelávania a komunikácie – ako moderné formy elektronického vedomostného rozvoja pracovníkov a ich vedomostí a zručností.

Folklórny súbor Sliacanček z Liptova oslavuje už sedemdesiat rokov Deťom učarila klenotnica predkov

Text a foto: Tibor ŠULA

Bohatou klenotnicou ľudových obyčajov, tancov, piesní sa pýši najväčšia liptovská obec Liptovské Sliac. Pravidelne do nej načiera tamojší detský folklórny súbor Sliacanček, ktorý má za sebou už sedemdesiatročnú históriu.

Predchodcom Sliacančeka bol Detský národopisný súbor, ktorý v roku 1949 založila Bronislava Kubánková, matka známeho choreografa a tanečníka Juraja Kubánku. V roku 1932 prišla do Vyšného Sliaca ako riaditeľka ľudovej školy. „Okrem pedagogickej činnosti režírovala divadelné hry a folklórne vystúpenia dospelých, mládeže i detí. Pripravovala hry z dedinského prostredia, s možnosťou prezentácie sliacnských piesní, tancov i krojov. Vedúcou folklórnej skupiny a detského súboru bola v rokoch 1932 – 1950.“

uviedla kultúrna pracovníčka obce Liptovské Sliac Alena Balážecová. Vybudovaním nového školského areálu (1969) vznikli priaznivejšie podmienky na činnosť obnoveného súboru pod vedením choreografa Vojtecha Littvu a učiteľky Alžbety Jackovej. Okrem nich stál pri oživení

súboru vtedajší riaditeľ školy Štefan Kubačka, ktorý bol autorom tejto myšlienky. Odbornými radami a tvorbou scenárov pomáhal rodák zo Sliacov Dr. Kliment Ondrejka.

Detský folklórny súbor z Liptovských Sliacov spolupracoval aj s televíziou, jeho členov bolo vidieť v niekoľkých inscenáciách či dokumentárnych programoch o ľudovej kultúre. Činnosť detí v súbore nemohla existovať bez spolupráce so staršími pamätníkmi. Práve od nich preberali námety pri zostavovaní hier a tancov, alebo sa učili krásne ľudové piesne. Súbor sa medzi prvými zapojil do celoslovenského hnutia „Pri prameňoch krásy“.

Terajšia mladá detského folklórneho súboru Sliacanček

Po obnovení činnosti, teda v období od roku 1969 doteraz...

Za svoju neúnavnú činnosť dostal Sliacanček veľa ocenení, medzi najzávažnejšie patrí „Strieborný Ajhasson“ z festivalu vo Francúzsku, či viaceré úspechy z celoslovenských súťaží. Z tých nedávnych

spomenieme: v roku 2009 na celoslovenskom súťažnom festivale v Likavke za choreografiu Na pažiti získal strieborné pásmo. V roku 2013 takisto na celoslovenskej súťaži v Likavke vybojovali zlaté pásmo za choreografiu Muriena. Posledným významným ocenením je umiestnenie sólistiek speváčok zo súboru a bronzové pásmo dievčenskej speváckej skupiny súboru Veselíčky na krajskej súťaži detského hudobného folklóru v Dolnom Kubíne. Detský folklórny súbor Sliacanček sa natrvalo zapísal do histórie obce, regiónu i Slovenska. Reprezentoval ich viackrát v zahraničí. Jeho umenie spoznali v Česku, Poľsku, Maďarsku, Nemecku, Francúzsku, ale aj v Turecku, Sýrii a v Taliansku.

MATIČNÉ DEPEŠE

Literárna studňa

Matica slovenská a MO MS v Trenčíne, Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne, Spolok slovenských spisovateľov a mesto Trenčín vypisujú XXVIII. ročník celoslovenskej literárnej súťaže Jozefa Branckého pre stredoškôlkov a dospelých Studňa sa tajne s dažďom zhovára v poézii a próze na tému: a) Kríž je najväčšie znamienko plus a b) bez obmedzenia žánru a témy. Príspevky treba poslať v troch exemplároch na adresu: Verejná knižnica Michala Rešetku, Hasičská ulica č. 1, 911 82 Trenčín a jeden exemplár ma e-mail: sylvia.fabova@vkmr.sk. Tvorcovia v kategórii próza prihlásia najviac tri samostatné, doteraz nepublikované práce a v poézii šesť nových nepublikovaných básní. Ďalšie podrobnejšie informácie záujemcovia získajú od Janky Polákovéj (mobil: 0910 176 524), Inovecká 3/44, 911 01 Trenčín.

Solidaritou na vírus

Pandémia nového koronavírusu poskytuje rôzne príklady spolupráce, empatie, solidarity aj charitatívnych skutkov od šitia rúšok až po veľkorysé dary. Jedným takým sa prezentovala aj Spoločnosť BGV, s. r. o. – Nestville Distillery, výrobca prvej slovenskej whisky zo severného Spiša, ktorá obciam Hniezdne, Kamienka, Forbasy, Lacková, Lomnička, Kolačkov, Nová Lubovňa, Jarabina a okresnému mestu Stará Lubovňa darovala dvadsaťosem tisíc litrov dezinfekčného prostriedku Burbegel plus na pomoc obyvateľom v nepriaznivej situácii v boji s ochorením Covid-19.

Kultúra online

Aj kultúru prinútila súčasná situácia hľadať nové spôsoby prežitia. Pohotovo na ňu reaguje Slovenský inštitút v Paríži, ktorý už dlhšie ponuku svojich aktivít presunul na sociálne siete a internet. Takto si 12. apríla počas veľkonočných sviatkov mohla verejnosť vypočuť online koncert speváčky Kataríny Málkovej, čerstvej držiteľky ocenenia Radio_Head Awards za Album roka 2019/Cena novinárov. Koncert sa uskutočnil v spolupráci a platformou Aby kultúra žila v bratislavskej Cvernovke bez divákov a sprostredkovali ho na www.abykulturazila.sk a na sociálnych sieťach Kataríny Málkovej, Slovenského inštitútu v Paríži a Veľvyslanectva SR vo Francúzsku.

Prírodná encyklopédia

Pred štyridsiatimi rokmi, na jar 1980, začali stavať vodnú nádrž Starina, ktorá je dnes s objemom 59,8 milióna metrov kubického nielen najväčším zdrojom pitnej vody v strednej Európe, zásobujúcim dvesto slovenských miest a obcí, ale spolu s okolím je aj osobitou prírodnou encyklopédiou. V katastri niekdajších siedmich vysídlených obcí sa nachádza šesť chránených území s unikátnymi biotopmi, rastlinnými a so živočíšnymi jedinečnosťami – NPR Plaša, PR Stružnická, PR Ruské, NPR Pod Ruským, PR Gazdoraň a PR Šípková. Prírodné bohatstvo Národného parku Poloniny rozmnožuje aj samotná vodárenská nádrž, na brehoch ktorej zaregistrovali nie menej ako pol stovky vtáčích druhov, zdržujú sa tu všetky veľké šelmy, živočíchy viazané životom na vodné biotopy a mokrade, jelenia i diviacia zver a od roka 2004 tu nachádza domov aj najväčší európsky cicavec – zubor hrivnatý.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

V tomto roku si pripomíname sedemdesiate piate výročie ukončenia druhej svetovej vojny. Vojská víťazných mocností ôsmeho mája 1945 ukončili vojenské utrpenie väčšej časti ľudstva. Hlboká vďaka, úcta a uznanie patriť im, ale aj všetkým menej známym hrdinom, ktorí sa zaslúžili o našu súčasnosť.

Odkaz pre potomkov

Narodil som sa v mrazivom februári 1933 – v roku a mesiaci nástupu Adolfa Hitlera k moci. Detstvo som prežíval na Dolnej zemi v juhovýchodnej časti Maďarska. Aj tu uchopil moc Miklós Horthy, vyznávač i aktívny uskutočňovateľ fašistickej ideológie. Takito vojnoví štváči uvrhli svet do vojnovy kataklizmy. Na frontoch zomierali synovia, otcovia v najproduktívnejšom veku, zanechávajúc doma svoje rodiny. Mladé mamičky, odkázané na pomoc svojich starých mám, sa pri výchove detí museli postarať o živobytie a životné potreby rodiny. V uvedenom období prevažná časť obyvateľstva žila na vidieku. Úprimnú lásku k prírode preukazovali v každom svojom konaní. Pestovali obilniny, krmoviny, páslu a chovali hospodárske zvieratá. Starostlivo zbierali každý druh úrody a dômyselne uschovávali na zimné mesiace. Po dlhé stáročia získané poznatky a skúsenosti, ako aj morálna sila a sociálne cítenie boli základom ich dôstojného prežívania krutých rokov druhej svetovej vojny.

Chvíľu som bol prekvapený, keď viacerí mladí ľudia z môjho blízkeho okolia požadovali, aby som im vyrozprával aj osobné zážitky z tých neľahkých čias. Na tomto mieste nie je dostatok priestoru, aby som ich všetky zopakoval. Ale týmto prosím aj ja svojich rovesníkov, aby využili významné jubileum a vyrozprávali svoje zážitky najbližším členom rodiny aj mladým ľuďom, aby naši potomkovia videli a vnímali dianie okolo seba v reálnom svetle a v neskreslených podobách.

Ján MARKO, člen MO MS v Nitre-Klokočine

OPRAVA

V SNN 15 – 16 sme v rubrike Pripomíname si napísali, že – 11. apríla pred sedemdesiatimi piatimi rokmi oslobodili mesto Martin vojská ukrajinskej a rumunskej armády (1945). Správne malo byť uvedené, že mesto oslobodili vojská rumunskej armády, 1. čs. armádného zboru gen. L. Svobodu a ukrajinského 2. a 4. frontu.

Čitateľom sa ospravedľujeme.

Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko pozná výhercov Krásne vyznania materčine i našej krajine

Zuzana PAVELCOVÁ

Dvadsať ôsmy ročník literárnej súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, organizovaný MŠVV SR, MK SR, ÚSZZ, Maticou slovenskou, SPN Mladé letá, Spolkom slovenských spisovateľov, JÚLŠ SAV i ŠPÚ, ostal v roku 2020 zatiaľ bez slávnostného ceremonálu. Prijemné spomienkové stretnutie pri soche Antona Bernoláka i kultúrny slávnostný program, ktoré sa každoročne konali v Nových Zámkoch, sa preložili na neurčito. Situácia, ktorá vznikla následkom pandémie koronavírusu, spôsobila, že v tomto roku organizačný výbor súťaže pracoval prevažne na diaľku. V mnohom však nezvyčajná situácia dala príležitosť hlbšie sa zamyslieť a precítiť obsahy krásnych vyznaní slovenskému jazyku i slovenskej krajine žiakov i študentov slovenských škôl Európy.

Celoštátna súťaž s krajanovou účasťou posudzuje nielen práce tunajších, ale i práce zahraničných Slovákov, vďaka čomu má špecifické, rokmi vybudované dobré meno i za hranicami našej domoviny. Na súťaži dlhoročne spolupracuje ústredie Matice slovenskej i Miestny odbor Matice slovenskej v Nových Zámkoch, ktoré sa roky podieľajú organizačne, porotcovsky i zabezpečovaním umelecky veľmi hodnotného programu slávnostného ceremonálu.

Kategóriu prác krajanov posudzuje Matica slovenská spolu s ÚSZZ. V tomto roku z pera krajanov prišlo do súťaže stotriásť prác zo šiestich krajín sveta. Z Chorvátska svoje práce zaslali žiaci zo ZŠ kráľa Tomislava v Našičiach, zo ZŠ v Markovci Našičkom, zo ZŠ Josipa Kozareca v Josipovci, zo ZŠ Vladimira Beciča v Osijeku a zo ZŠ vo Višnjevcu. Maďarsko

zaslalo práce zo Slovenského gymnázia, ZŠ, MŠ a kolégia v Békešskej Čabe, zo Slovenskej dvojazyčnej ZŠ a MŠ v Slovenskom Komlóši, z Všeobecnej školy s vyučovacím jazykom slovenským v Novom Meste pod Šiatrom. Rumunsko v tomto roku zaslalo kvalitné práce z Teoretického lýcea Jozefa Kozáčka v Bodonoși. Najhlasnejšie sa zapojili krajanovia zo Srbska. Práce prišli zo ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci, z Gymnázia Mihajla Pupina v Kovačici, zo

ZŠ Mladých pokolení v Kovačici, zo ZŠ Maršala Tita v Padine, zo ZŠ Ludovíta Štura v Kysáci, zo ZŠ 15. októbra v Pivnici, zo ZŠ Jozefa Marčoka-Dragutina v Hložanoch, z Ekonomicko-obchodnej školy Vuka Karadžiča v Starej Pazove, z Gymnázia v Pančeve. Slohy porote zaslali i zo severnej Európy, zo Švédska zo ZŠ v Štokholme a východnú Európu spolu s Rumunskom pokrýva i Ukrajina – Užhorodská všeobecno-vzdelávacia škola č. 15 v Užhorode.

Víťazné a ocenené práce dostanú i v tomto roku priestor v každoročne pripravovanom zborníku prác, ktorý pripravuje Ministerstvo kultúry SR. Dojímavé čítanie osobných vyznaní ostane trvalou pamiatkou na dvadsať ôsmy ročník súťaže, ktorá ostala zatiaľ bez sebezpríznačnej slávnostnej body v Nových Zámkoch. Dovoľte nám však mladým talentom srdečne zablahoželať!

Predstavenia matičných divadelných ochotníkov diváci uvidia cez internet

Príspevok k Roku slovenského divadla

Veronika MATUŠKOVÁ, hovorkyňa Matice slovenskej

Matica slovenská sprístupní širokej verejnosti videozáznamy divadelných hier matičných súborov na internete. Ide o jednu zo sérii tohtoročných kultúrnych aktivít, ktorou ustanoví príspeje k Roku slovenského divadla 2020. Zámerom je aj podporiť povedomie slovenskej spoločnosti o národných dejinách a osobnostiach v rámci Roka národnej identity 2020.

Divadlo je s Maticou slovenskou historicky späté. Aj v súčasnosti patrí Divadelný odbor MS k najaktívnejším záujmovým odborom MS s tridsiatimi štyrmi divadelnými súbormi z celého Slovenska. Ďalších osem súborov pôsobí pri miestnych odboroch. V súvislosti so storočnicou založenia Slovenského národného divadla a sto deväťdesiatym výročím prvého ochotníckeho predstavenia na Slovensku Kocúrkova pripravujú matičiari divadelnú kompozíciu späť s priekorníkom slovenského ochotníckeho divadla Gašparom Fejérpatakym-Belopotockým.

„Aj napriek aktuálnym prísny opatreniam Matica slovenská naďalej prináša ľuďom národnú kultúru, vedu i vzdelávanie, aktuálne viac modernou formou. Keďže sa obmedzenia dotkli aj matičných divadelníkov, ktorí nemôžu hrať svoje predstavenia pred divákmi, rozhodli

V repertoári matičných divadelníkov nechýbajú scény zo života M. R. Štefánika.

sme sa ich zverejniť na internete. Na portáli Youtube budú postupne pribúdať videozáznamy divadelných hier, ale aj historické dokumenty s divadelnými scénkami,“ vysvetlil druhý podpredseda MS Marek Nemeč, ktorý je zároveň riaditeľom Domu MS v Liptovskom Mikuláši. Práve v centre Liptova má ochot-

nické divadlo dlhodobú tradíciu. Matica slovenská tu pred piatimi rokmi začala organizovať Divadelný festival Ivana Stodolu v Liptovskom Mikuláši, ktorý sa koná vždy v októbri. „Preto sme ako prví zverejnili historický dokument o geniálnom slovenskom vynálezcovi Aurelovi Stodolovi s divadelnými scénkami z jeho života. Dokument vznikol vďaka spolupráci Matice slovenskej a Múzea Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši,“ doplnil M. Nemeč.

Populárne predstavenia dvoch obľúbených divadelných krúžkov Dramaťák a Slovenskí rebeli, ktoré pôsobia pri Miestnom odbore MS v Komárne, sú už dostupné na internete. Matica slovenská bude zverejňovať videá v pravidelných intervaloch. Všetky odkazy postupne zverejní na svojej webovej stránke a sociálnych sieťach a elektronicky ich rozpošle aj základným a stredným školám.

PRIPOMÍNAME SI

19. apríla
– pred pätnástimi rokmi (2005) bol Joseph Ratzinger zvolený za dvesto šesťdesiateho piateho pápeža Katolíckej cirkvi; Benedikt XVI. bol prvým nemeckým pápežom od roka 1523 (po Hadriánovi VI.) a prvým pápežom od roka 1294 (po Celestínovi V.), ktorý dobrovoľne abdikoval

20. apríla
– pred tridsiatimi (1990) rokmi prijalo Federálne zhromaždenie ústavný zákon o zmene názvu Československá federatívna republika na Česká a Slovenská Federatívna Republika a ústavný zákon o štátnych symboloch

22. apríla
– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodila ikona Vysokých Tatier, rodák z Hostí, vysokohorský chatár, nosič, horolezec a spisovateľ Belo Kopalca (1935–1994); bol autorom noviel a knižiek, v ktorých písal predovšetkým o živote v horách, tragicky zahynul na Hrebienku

23. apríla
– pred tristo tridsiatimi rokmi sa narodil lekár, infekcionista, imunológ, farmaceut a polyhistor Ján Adam Rayman (1690–1770)

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil futbalista a tréner Vladimír Hrivnák (1945–2014); najväčšie úspechy dosiahol v drese ŠK Slovan Bratislava, v roku 1969 s ním vyhral Pohár víťazov pohárov UEFA, keď vo finále zápasu proti FC Barcelona strelil jeden z troch gólov Slovana

25. apríla
– pred sto rokmi sa narodil spisovateľ, dramatik, prozaik a divadelný teoretik Peter Karvaš (1920–1999); autor realisticky koncipovaných psychologických noviel, historicko-sociálnych románov

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil politik Jaroslav Izák (1955), exminister životného prostredia za SNS

26. apríla
– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil historik Lubomír Lipták (1930–2003); po roku 1989 sa vrátil do Historického ústavu SAV, bol šéfredaktorom Historického časopisu

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil teoretický fyzik Milan Petráš (1930); zaoberal najmä fyzikou elementárnych častíc
– pred piatimi rokmi zomrel lekár a politik Pavol Sedláček (1949–2015); bol predsedom Trenčianskeho samosprávneho kraja, členom Ľudovej strany – Hnutie za demokratické Slovensko.

28. apríla
– pred sedemdesiatimi rokmi v Česko-Slovensku prebehla akcia P – likvidácia gréckokatolíckej cirkvi (1950); komunistami zinscenovaná schôdza, pri ktorej sa gréckokatolícka cirkev v Česko-Slovensku rozpustila a jej duchovní spolu s veriacimi sa automaticky stali veriacimi pravoslávnej cirkvi

30. apríla
– pred štyridsiatimi rokmi sa narodil hokejista Andrej Nedorost (1980); hrával aj za Columbus Blue Jackets v NHL, potom prešiel do KHL či do Česka, až sa vrátil na Slovensko

1. mája
– každoročne si tento deň uctieame ako medzinárodný Svätok práce, je aj Svetovým dňom astmy

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodila herečka Jela Lukešová (1930–2012); v začiatkoch svojej hereckej kariéry vynikala vo filme a neskôr sa ťažisko jej práce prenieslo do rozhlasu.

Ludovít KUSAL

(se)